

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM BİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ DÖNEM 48-72 AY ÇOCUKLARDA MİZAÇ ÖZELLİKLERİ İLE
SOSYAL BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİNENUR ÇÖPOĞLU

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ AHMET SAKİN

ŞUBAT, 2024

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez-Proje Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu çalışmada;

- Tezde yer verilen tüm bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değiştirmede bulunmadığımı,
- Bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünü başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Minenur ÇÖPOĞLU

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve oluşumunda ilgi ve desteğini asla esirgemeyen ve çalışmamı bilimsel bir çerçevede yapmamı sağlayan sayın Dr. Öğretim Üyesi Ahmet SAKİN hocama,

Araştırmamın her anında beni sabırla destekleyen, stresli zamanlarımda beni motive eden, hiç yalnız bırakmayan, attığım her adımda yanımda, arkamda olduklarını hissettiren, hayattaki en büyük şansım, gücüm, sevgili annem, sevgili babam ve canım kardeşime,

Tezimin yürütülmesi sırasında önerilerini ve desteklerini her daim gördüğüm erkek arkadaşım ve canım kuzenlerime, uygulamalarım esnasında bana yardımcı olan kıymetli arkadaşlarım, iş yerimde beni her daim destekleyen zümre arkadaşlarıma ve müdürlerime,

Verilerin toplanması sürecine katkı sağlayan tüm öğretmen arkadaşlarıma, sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Minenur ÇÖPOĞLU

ÖZET

OKUL ÖNCESİ DÖNEM 48-72 AY ÇOCUKLARDA MIZAÇ ÖZELLİKLERİ İLE SOSYAL BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Minenur Çöpöğlü

Yüksek Lisans Tezi, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Sakarya, 2023

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet SAKİN

Bu araştırmanın amacı okul öncesi dönem çocuklarının mizaç özellikleri ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırma örneklemini 2022-2023 eğitim öğretim yılında Düzce ilinde okul öncesi eğitime devam eden 114 kız 132 erkek 246 çocuk oluşturmuştur. Çocuklarla ilgili veriler öğretmenler aracılığı ile elde edilerek veriler, okul öncesi eğitim kurumunda görev yapan öğretmenlerden toplanmıştır. Araştırmanın amacına uygun olarak veri toplama formları hazırlanmış ve uygulanmıştır. Veriler, öğretmenlerle yüz yüze görüşerek toplanmıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Sarı (2009)'nın Türkçe uyarlamasını gerçekleştirdiği “Çocuk Davranış Listesi Ölçeği” ve Ömeroğlu vd. (2014) nin geliştirdiği “Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Çocukların cinsiyete göre sosyal beceri alt boyutunda; mizaç özelliklerinde gayretli kontrol, olumsuz duygulanım ve dışa dönüklük alt boyutlarında anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Çocuk yaşına göre olumsuz duygulanım ve dışa dönüklük mizaç alt boyutlarında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Çocukların sosyal beceri puanları yaşlara göre incelendiğinde anlamlı bir farka rastlanmıştır. Kurum türüne göre mizaç özellikleri incelendiğinde gayretli kontrol ve dışa dönüklük alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunurken sosyal beceri puanları arasında kurum türüne göre anlamlı bir fark saptanamamıştır. Anne öğrenim durumuna göre mizaç özellikleri arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Çocukların sosyal beceri ve mizaç özellikleri arasındaki ilişki incelenmiş sosyal beceriler ile gayretli kontrol mizaç alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu; olumsuz duygulanım mizaç alt boyutu ile arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dışa dönüklük alt boyutu ile sosyal beceriler arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sosyal beceriler ile bazı mizaç özellikleri arasında anlamlı bir

ilişki bulunmazken, bazı mizaç özellikleriyle pozitif ve negatif yönde düşük düzeyde ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Beceriler, Mizaç, Erken Çocukluk, Sosyal-Duygusal Gelişim

ABSTRACT

AN EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN TEMPERAMENT CHARACTERISTICS AND SOCIAL SKILLS IN PRESCHOOL CHILDREN 48-72 MONTHS

Minenur ÇÖPOĞLU

Master's Thesis, Department of Basic Education, Preschool Education, Sakarya, 2023

Thesis Advisor: Dr. Ahmet SAKİN

The purpose of this study is the study of the relationship between temperament characteristics and social skills of preschool children. The research sample in Düzce province in the academic year 2022-2023 pre-school education consisted of 132 children Girl continuing 246 114 male. The data are obtained through data about teachers and children, pre-school education from teachers who work in institutions were collected. For the purpose of data collection forms were prepared and applied in the research. The data were collected by face-to-face meeting with the teachers. Yellow as data collection tools in research (2009) performs the Turkish version of “list of the Child Behavior Scale” and Ömeroğlu, et al. (2014)s developed by “social skills rating scale” was used. Social skills of the children by gender sub-dimensions in the properties of temperament diligent in control, negative emotions, and extraversion in the lower dimensions, it is seen that there are significant differences. According to the age of the child, negative emotions, and extraversion dimensions of temperament significant differences were observed. Cchildren's social skills by age scores were examined, significant differences were found. Temperament characteristics were examined according to the type of institution, diligent, while significant differences are found in the lower dimensions extroversion scores between control and social skills, according to the type of Institution a significant difference was not detected. According to Mother education level indicated significant differences between temperament characteristics. Diligent examined the relationship between temperament characteristics of children with poor social skills social skills and temperament to control the size of the sub in the negative direction at the low level there was a significant relationship

between negative affective temperament is concluded that in the absence of a significant relationship between the lower size. A child with social skills between extroversion dimension in the positive direction it has been found that there is a significant relationship at the low level. A significant correlation was found between social skills with some temperament characteristics, while some temperament characteristics in positive and negative direction of the relationship it has been found that at a low level.

Keywords: Social Skills, Temperament, Early Childhood, Social-Emotional Development

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
TABLolar LİSTESİ	ix
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1.Araştırmanın Amacı	2
1.2.Araştırmanın Önemi.....	2
1.3 Araştırmanın Problemi.....	4
1.3.1 Problem Cümlesi	4
1.4.Sınırlılıklar.....	5
1.5.Tanımlar	5
BÖLÜM II	7
2.1. Okul Öncesi Eğitim.....	7
2.1.1. Okul Öncesi Eğitim Kavramı	7
2.1.2. Okul Öncesi Eğitimin Amaçları	8
2.2. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Gelişim	9
2.3. Sosyal becerilerin kazanılması ile ilgili kuramlar	10
2.3.1 Sosyal bilişsel kuram:	10
2.4 Sosyal becerileri etkileyen faktörler	14
2.5 Mizaç.....	14
2.5.1 Mizacın temelleri.....	16
2.5.2 Mizacı etkileyen faktörler.....	16
2.6. İlgili araştırmalar	17
2.6.1 Mizaç özellikleri ile ilgili çocukluk çağı çalışmaları	17

2.6.2 Sosyal beceriler ile ilgili araştırmalar	19
YÖNTEM	24
3.1 Araştırma modeli	24
3.2 Evren ve örneklem	24
3.2. Veri toplama süreci.....	26
3.3 Veri toplama araçları	26
3.4. Verilerin analizi	27
BÖLÜM IV.....	28
BULGULAR	28
4.1 Betimsel bulgular	28
4.2 Davranış Listesi Puanlarına Ait demografik Özelliklere Göre Bulgular	32
4.3 Sosyal Beceri Listesi Puanlarına Ait Demografik Özelliklere Göre Bulgular	39
4.4. Sosyal Beceri ve Mizaç Özellikleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular	42
BÖLÜM IV.....	44
SONUÇ, TARTIşMA VE ÖNERİLER	44
5.1 Sonuç ve tartışma	44
5.2 Öneriler	46
KAYNAKLAR	48
EKLER.....	53

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 Çalışma Grubunun Demografik Özelliklere Göre Dağılımı.....	31
Tablo 2 Sosyal Beceri Ölçeği ve Çocuk Davranış Listesine Ait Puanların Betimsel İstatistik Bulguları.....	34
Tablo 3 Sosyal Beceri Puanlarının Bağımsız Değişken Kategorilerindeki Çarpıklık ve Basıklık Kat Sayıları.....	35
Tablo 4 Sosyal Beceri Puanlarının Normallik Test Sonuçları.....	35
Tablo 5 Çocuk Davranış Listesi Puanlarının Bağımsız Değişken Kategorilerindeki Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları.....	36
Tablo 6 Çocuk Davranış Listesi Puanlarının Normallik Testi Sonucu.....	36
Tablo 7 Çocuk Davranış Listesi Ortalama Puanları.....	38
Tablo 8 Sosyal Beceri Ölçeği Ortalama Puanları.....	38
Tablo 9 Davranış Listesi Puanlarının Cinsiyetlere Göre Karşılaştırılması.....	39
Tablo 10 Davranış Listesi Puanlarının Yaşlara Göre Betimsel İstatistik Bulguları.....	41
Tablo 11 Davranış Listesi Puanlarının Yaşlara Göre Karşılaştırılması Anova Sonuçları...	41
Tablo 12 Davranış Listesi Puanlarının Kurum Türlerine Göre Karşılaştırılması.....	43
Tablo 13 Davranış Listesi Puanlarının Anne Öğrenim Durumuna Göre Betimsel İstatistik Bulguları.....	45
Tablo 14 Davranış Listesi Puanlarının Anne Öğrenim Durumlarına Göre Karşılaştırılması ANOVA Sonuçları.....	45
Tablo 15 Sosyal Beceri Puanlarının Cinsiyetlere Göre Karşılaştırılması.....	46
Tablo 16 Sosyal Beceri Puanlarının Yaşlara Göre Betimsel İstatistik Bulguları.....	46
Tablo 17 Sosyal Beceri Puanlarının Yaşlara Göre Karşılaştırılması ANOVA Sonuçları...	46
Tablo 18 Sosyal Beceri Puanlarının Kurum Türlerine Göre Karşılaştırılması.....	47

Tablo 19 Sosyal Beceri Puanlarının Anne Öğrenim Durumlarına Göre Betimsel İstatistik Bulguları.....	48
Tablo 20 Sosyal Beceri Puanlarının Anne Öğrenim Durumlarına Göre Karşılaştırılması ANOVA Sonuçları.....	48
Tablo 21 Sosyal Beceri Ölçeği Alt Boyutları İle Çocuk Davranış Listesi Alt Boyutları Karşılaştırması Pearson Tablosu.....	49

BÖLÜM I

GİRİŞ

Yaşamın başlangıcı olan çocukluğun ilk yılları, zekanın şekillenmesi, sosyal davranışlar gibi alanlarda bireyin potansiyelini ortaya çıkarmak için oldukça önemli bir dönemdir (UNICEF,2017). Erken dönemde sağlanabilecek imkanlarla insanda var olan potansiyeli en üst sınırına kadar geliştirilebilmek mümkün. (Oktay,2000). Her ne kadar çocuklardan akademik başarıya dair beklenti içerisinde olduğu görülse de sosyal becerilerin desteği olmadan akademik başarı elde etmenin mümkün olmadığı bilinmektedir. (Luiselli ve diğerleri,2005). Sadece bilişsel gelişime odaklanılmış bir eğitim anlayışının, çocukları hayata hazırlama konusunda yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Çocukların sosyal ve duygusal alanlardaki gelişimlerini destekleyen becerilere odaklanılmıştır (Çapan ve Owen, 2017).

Çocuğun sosyal bakımdan çevresi adımlar atmaya ve birkaç kelime ile yavaş yavaş konuşmaya başladığında genişlemeye başlayacaktır. Özellikle oyunlarla birlikte çevresindeki akranları ve büyükler ile etkileşime girmesi olumlu ve olumsuz birçok davranış kazanmasında katkı sağlayacaktır. Sosyal beceriler, bireyin çevresindekilerle etkileşim kurmasını etkileyen toplumda neşeli bir birey olarak yaşamına devam edebilmesini sağlayan becerilerdir ve bu dönem okul öncesi çocuğu için sosyal becerilerinin gelişimi bakımından önem teşkil etmektedir.

İlk kez okul öncesi dönemde ebeveynleri dışındaki yetişkinler ve akranlarıyla birlikte olmayı öğrenen çocuklar için bu öğrenme, sosyal gelişim süreçlerine destek sağlar. Sosyal ve duygusal becerileri süreçte geliştikçe, ilişki kurma, problem çözme, duygularını kontrol edebilme gibi durumlarda gereken olgunluğu kazanırlar (Darling-Churchill, Lippman, 2016; Yaşar,2000).

Erken bebeklik dönemiyle birlikte görülebilen mizaç; yüksek oranda genetik faktörlerin etkili olduğu, bir bireyin dışındaki daha kapsamlı sosyal çevre ile kurduğu etkileşimleri, bir duruma olan yaklaşımlarını ya da bir durum karşısında vereceği tepkileri etkileyen davranışsal eğilimdir (Rothbart ve Bates,1998).

Gerçekleştirilen araştırmalar, genel davranış tarzlarının doğuştan geldiğini göstermektedir. Bu genel davranış tarzlarının oldukça kararlı olduğunu ve kişinin yaşamı boyunca kişilik özelliklerinin gelişimini etkilediği ileri sürülmektedir. İnsanlar belirli davranış türlerine karşı

oldukça geniş eğilimlerle dünyaya gelmektedirler. Psikologlar bu genel davranış eğilimlerine mizaç adını verir. Mizaç, kalıtsal temeli olan özellikler, çoğunlukla da aşırı duygusallık ve etkilenebilirlik ile bağlantılı davranışların sonucu olan ve erken yaşlarda ortaya çıkan bireysel özellikler olarak tanımlanmaktadır. Mizaç duygusal farklılıkları belirtir. Mizaç, bireyin davranışının altında yatan doğuştan var olan nispeten tutarlılığı ifade eder. Psikologlar doğuştan gelen bu genel eğilimlerin kararlı kişilik özelliklerine nasıl dönüşeceğini, kişinin kalıtsal eğilimlerinin ve içinde yaşadığı çevrenin karmaşık bileşkesine bağlamaktadırlar.

Mizaç, çocuğun doğumuyla beraber onunla var olan yapıdır. Sonrasında geçen süreçte ise mizaç ve çevresel faktörler daima etkileşim içerisinde. Mizaç, çocuğun duygusal, bilişsel ve davranışsal gelişiminin temelidir. (Acarkan, 2017, s. 14-15).

Bu noktada birbirleriyle etkileşimleriyle şekillenen iki başlık olarak sosyal gelişim ve mizaç konusu üzerine araştırma gerçekleştirmenin önemi öne çıkmaktadır. Literatür incelendiğinde konu üzerine gerçekleştirilmiş çalışmalara rastlansa da sosyal gelişim de mizaç da oldukça geniş kapsamlı konulardır. Literatürde eksik kalan alt boyutları ve alt problemleriyle gerçekleştirilecek çalışmalar alan yazına önemli katkı sağlayacaktır.

1.1.Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada okul öncesi dönem 48-72 aylık çocuklarda mizaç özellikleri ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

1.2.Araştırmanın Önemi

İnsanoğlu dünyaya geldiği andan itibaren başlayan gelişme süreci ile içinde bulunduğu topluma ve çevresine uyum sağlamaya çalışır. İnsanın içinde bulunduğu topluma uyum sağlaması sosyal becerileri ile doğrudan ilişkilidir. Bireyin hayatının her anında ihtiyaç duyduğu sosyal yetkinlikleri kazanması için okul öncesi dönemde geçirdiği yaşantıları önem arz etmektedir. Çocuğun gelişiminde çevresel faktörlerin rolü büyüktür. Bu çevresel faktörler, aile, okul ve akran ilişkileri olarak sayılabilir. Okul öncesi dönemde çocuğun okula başlaması sosyal gelişimi ve fiziksel gelişimi için çok önemli bir etkidir. Çocuğun ailede başlayan sosyalleşme süreci, okul öncesi dönemde okula başlaması ile fiziksel gelişimi ile

desteklenecek ve çevresindeki akran ilişkileri sayesinde hız kazanacaktır. Çocuğun ailesinden ve çevresinden gördüğü sevgi ve saygı davranışları onun kendine olan güvenini kazanması açısından önemli olduğu kadar sosyalleşmesi ve kişiliğinin oluşmasında da önemli bir etki yaratacaktır.

Eğitimcilerin ve ebeveynlerin çocuğun akademik eğitimi yanında sosyal gelişimini de destekleyerek ilgilenmeleri çocukların ilerideki başarılarına olumlu yönde etkisi olacaktır. Bu yüzden bireyin okul öncesi dönemden itibaren, sosyal gelişimi üzerinde titizlikle durulması toplumun üretmeyi bilen ve seven bir vatandaşı olması yönünde adımların atılmasını sağlayacaktır. Bireyin kişiliğinin oluştuğu bu süreçte sağlıklı bir sosyal gelişim dönemi geçirmesinin bütün hayatına olumlu yansımaları olacaktır.

Ebeveynlerin tutumu, çocuk için sundukları deneyimler ve sağlıklı güven ortamı çocukların sosyal becerileri kazanmaları açısından olumlu etkide bulunabilir. Çocukların sosyal gelişiminde etkili olan diğer faktörlerden biri de çocuğun mizaç özellikleridir.

“Erken bebeklik dönemiyle birlikte görülebilen mizaç; yüksek oranda genetik faktörlerin etkili olduğu, bir bireyin dışındaki daha kapsamlı sosyal çevre ile kurduğu etkileşimleri, bir duruma olan yaklaşımlarını ya da bir durum karşısında vereceği tepkileri etkileyen davranışsal eğilimdir.” (Rothbart ve Bates,2007, s.3-4).

Çocuklar okul öncesi dönemde birçok yeni insanla karşılaşır, etrafındaki kişi sayısı hızlı bir şekilde artmaya başlar ve çocuğun karşılaştığı farklı olaylara karşı verdiği tepkiler yeni deneyimler kazanmasını sağlamaktadır.

Okul öncesi dönem çocuğun gelecek yaşantısı adına çok önemli adımların atıldığı bir dönemdir. Bu dönemde çocuk kalıtsal faktörlerle beraber çevresinden de çok etkilenir. Bu dönem bebeklik dönemi ile gelişim bakımından en önemli dönem olarak görülmektedir. Freud, kişilik gelişimi açısından ilk çocukluk senelerindeki yaşantıların önemine değinir. Ona göre, normal ve sağlıklı bir gelişimin gerçekleşebilmesi için, gelişimin her evresinde kişinin temel ihtiyaçlarının sağlanması son derece önemlidir. Bu ihtiyaçlar karşılanmadığı takdirde kişiliğin gelişimine ket vurulmuş olur (Senemoğlu, 2018). Kişilerin dünyayı algılama ve sorgulama şekilleri mizaçlarıyla alakalıdır. Kişilik özelliklerinin bir parçası olan mizaç, kişinin karşılaştığı olaylara ve durumlara göstermiş olduğu reaksiyondur. Ayrıca mizaç için; erken dönemde meydana gelen etkileşimlerle ilişkilendirilen, kişinin kalıtsal özelliklerini kapsayan niteliklerdir de denilebilir. Mizaç özellikleri, biyolojik özelliklerle şekillendiği gibi çevresel etmenler yoluyla da yeniden şekillenebilir (Goldsmith ve diğ, 1987; Buss, Plomin ve Willerman, 1973). Okul öncesi dönemdeki çocukların mizaç

özellikleri, çocukların okula uyumları üzerinde etkili olabilir. Mizaç özellikleri bakımından “kolay” olarak nitelendirilen bir okul öncesi dönem çocuğu okul kurallarına daha rahat uyum sağlayabilecek, arkadaşları ile daha hızlı iletişim kurabilecek ve böylelikle de okula uyum süreci hız alabilecektir. Tam tersi olarak “zor” olarak nitelendirilen bir çocuğun ise uyum sorunları yaşaması olasıdır.

Bu araştırma ile 48-72 aylık çocukların; sosyal beceri ve mizaç özellikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde, okul öncesi dönemde sosyal beceri ve okul öncesi dönemde mizacı inceleyen çeşitli araştırmalar mevcuttur ancak bu çalışmada daha önce değerlendirilmediğine kanaat getirilen alt boyutlar ile sosyal beceri ve mizaç özellikleri arasındaki ilişki; yine daha önce kullanılmamış olan ölçekler kullanılarak incelendiğinden alan yazı için önem arz ettiği düşünülmektedir.

Bu araştırma ile okul öncesi dönemde eğitimlerine devam eden 48-72 aylık çocukların; mizaç özellikleri ve sosyal becerileri aralarındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yapılan bu araştırmanın, ile ele alınan değişkenlerin aralarındaki ilişkisi konusunda bilgi vereceği, yapılacak araştırmalara ve alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3 Araştırmanın Problemi

1.3.1 Problem Cümlesi

Araştırmanın ana problemi “Okul öncesi dönem 48-72 ay çocuklarda davranışsal inhibisyon düzeyleri ile sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” olarak belirlenmiştir. Alt problemler ise;

1. Okul öncesi dönem 48-72 ay çocukların Çocuk Davranış Listesi ölçeğinden aldıkları puanlar cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
2. Okul Öncesi dönem 48-72 ay çocukların Çocuk Davranış Listesi ölçeğinden aldıkları puanlar yaşa göre farklılık göstermekte midir?
3. Okul Öncesi dönem 48-72 ay çocukların Çocuk Davranış Listesi ölçeğinden aldıkları puanlar annenin öğrenim durumuna göre farklılık göstermekte midir?
4. Okul Öncesi dönem 48-72 ay çocukların Çocuk Davranış Listesi ölçeğinden aldıkları puanlar okul türüne göre farklılık göstermekte midir?
5. Okul Öncesi dönem 48-72 ay çocukların sosyal beceri düzeyi nedir?

6. Okul öncesi dönem 48-72 ay çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanlar cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
7. Okul öncesi dönem 48-72 ay çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanlar yaşa göre farklılık göstermekte midir?
8. Okul öncesi dönem 48-72 ay çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanlar annenin öğrenim durumuna göre farklılık göstermekte midir?
9. Okul öncesi dönem 48-72 ay çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanlar okul türüne göre farklılık göstermekte midir?
10. 48-72 aylık okul öncesi dönem çocuklarının Sosyal Beceri Ölçeği ve Çocuk Davranış Listesi puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.4.Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları şu şekildedir;

Araştırma Düzce ili resmi/özel anaokulları ile sınırlıdır. Araştırma 2022-2023 eğitim öğretim yılı ile sınırlıdır. Araştırma bulguları, Çocuk Davranış Listesi Kısa Formu, Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve Demografik Bilgi Formuna verilen cevaplar ile sınırlıdır.

1.5.Tanımlar

Araştırma konusuyla ilgili bazı kavramların tanımları aşağıda özetlenmiştir:

“Sosyal Beceriler: Bireyler arası kurulan ilişkilerde sosyal bilgiyi alma, ulaşma, çözümleme ve uygun şekilde tepkilerde bulunma, hedefe ilişkin ve sosyal ortama göre değişen hem gözlenebilen hem de gözlenemeyen bilişsel süreçleri içeren ve öğrenilebilen davranışlardır” (Yüksel, 2004, s.3-4)

“Mizaç: Mizaç bireyler arasında farklılık gösteren ve biyolojik etkilerle ortaya çıkan duygusal ve davranışsal özelliklerdir” (Kaya,2020, s.3364-3365)

Aile: “Hukuki bir temele dayalı evlilik ve akraba bağılılığı ile oluşmuş olan ve ortak konumda yaşayan toplumun en küçük temel taşıdır.” (T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, 1990)

“Akran İlişkileri: Aynı yaşta ya da gelişim, olgunluk düzeyinde olan; benzer geçmiş, değer, yaşantı, yaşam tarzı ve sosyal bağlamı paylaşan kişiler arasında karşılıklılık ve devamlılık gösteren etkileşimlerin bütünüdür” (Gülay, 2009., s.83)

“Sosyal Yetkinlik: Pozitif sonuçlara ulaşmak amacıyla gelişimsel olarak ilgili sosyal ödevleri yerine getirme ve hem bireysel hem de bireylerarası kaynakları kullanma yetisi olarak tanımlanmaktadır” (Çubukçu,2006, s.159)

“Kaygı: Nedeni belli olmayan, ortada hiçbir somut tehlike olmamasına karşın kişinin yaşadığı huzursuzluk, tedirginlik hali ise kaygı (anksiyete) olarak adlandırılmaktadır.” (Şahin,2019, s.171)

BÖLÜM II

2.1. Okul Öncesi Eğitim

2.1.1. Okul Öncesi Eğitim Kavramı

Batı’da çocuk eğitimi ile ilgili temel bakış açısı 16. Yüzyılda değişmeye başlamış, 17. Yüzyıldan itibaren filozofların birçoğunun çocuk eğitimiyle ilgilendiği bilinmektedir. Daha sonraki yüzyılda ise psikoloji biliminin gelişmesiyle birlikte okul öncesi eğitim kavramının büyük önem kazandığı söylenebilmektedir (Oktay, 1999).

Birçok araştırmacı tarafından bireyin hayatının ilerleyen süreçleri için oldukça önemli olarak görülen bireyin doğumundan 6 yaşına kadar süren eğitim faaliyetlerine karşılık gelen okul öncesi eğitim, bireyin karakterinin ve kişiliğinin oluşmasını sağlayacak, kişinin yetenek ve farklılıklarını ortaya çıkaracak şekilde belirlenip çocuğun gelişiminin desteklendiği dönemdir (Demoulin, 1999).

“Böylece erken çocukluk dönemindeki bireyin bu yıllar içerisinde aldığı ya da almadığı okul öncesi eğitim, çocuğun hayatının ilerleyen evrelerinde etkisini göstermekte ve kişinin hayatının bir sonraki süreçlerini şekillendirebilmektedir” (Oktay, 2013, s.151).

“...Okul öncesi eğitim, genellikle bir çocuğun ilköğretimden birkaç yıl önce aldığı eğitime karşılık gelir ve çocukların 3, 4 ve 5 yaşlarında aldığı düzenli ve planlı eğitim anlamına gelir. Ancak yapılan literatür araştırması, okul öncesi eğitimin çocuğun doğduğu andan itibaren aktif bilişsel özellikleri ile başladığını ortaya koymaktadır” (Oktay, 1993, s.38-39).

Millî Eğitim Bakanlığınca 2013 yılında yayınlanan 36-72 Aylık Çocuklara Yönelik Okul Öncesi Eğitim Programına göre okul öncesi eğitim şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programı (2013) çocukların okul öncesi dönem içerisinde kazandıkları özelliklerin, tecrübelerin ve yeteneklerin ilişkilerine yön verdiğini belirtmektedir. Okul öncesi eğitimle birlikte desteklenen bu gelişim döneminin, çocuğun ilköğretime karşı tutumunu etkilediği ve çevresini şekillendirdiği görülmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı’nın erken çocukluk eğitimi ile ilgili yönergesinde oldukça önemsenen bir diğer konu ise 0-6 yaş grubunu eğitim ve öğretim bakımından aktif ve pozitif değerlendiren çocukların kapasitelerini gerçekleştirme, yaşlıları ile iyi ilişkiler kurma ve geliştirme yöneliminde olduklarıdır.

Bu dönem içerisinde gerçekleşen olumsuz nitelikte olan tecrübeler ve eğitim ve öğretim eksiklikleri çocuğun ileri yaşlarında içinde bulunacağı psikolojik anlamda negatif durumlara neden olabilir. Bu sebepten okul öncesi eğitim, çocuğun psikolojik, sosyal ve fizyolojik bakımdan sağlıklı gelişiminin yürütülmesi, olumlu bir tutum gösterilmesi, akademik anlamda başarının ve kişinin bireysel potansiyelinin gerçekleştirilmesi bakımından oldukça önemli bir destekleyici unsurdur.”

Gürkan (2008) tarafından yapılan çalışmalarda belirtilen erken çocukluk eğitiminin evrensel hedefleri şu şekilde sıralanmıştır:

1. Okul öncesi eğitim çocuklarda olumlu benlik saygısı yaratır.
2. Çocuklarda paylaşma duygusunu oluşturur.
3. Çocuklara sanat, edebiyat, doğa ve müzik gibi yeteneklerin ortaya çıkmasında etkili olan alanlarda tecrübeler kazandırmayı amaçlarken iş birliğine ve çevreye saygıya dayalı ilişkiler geliştirir.

Okul öncesi eğitim, çocukların akademik, psikolojik, sosyolojik ve fizyolojik açıdan uyum ve gelişimlerine katkı sağlarken çocukların toplumsallaşmasına da öncülük etmektedir. Gürkan (2008) erken çocukluk eğitiminin çocuklara yararları ele alınarak şu şekilde açıklanmıştır: “Okul öncesi eğitimle birlikte çocuklar bireyselliklerini, başta kendilerine olmak üzere çevresine ve çevresindeki insanlara karşı güven duygusunu geliştirir. Çocuğun çevresiyle sağlıklı ve iyi bir iletişim kurması, iletişim becerilerini geliştirmesi için bir basamak oluştururken var olan sosyal becerileri gelişmeye devam eder, yeni beceriler kazandırır. Okul öncesi eğitim ile ilköğretime hazırlanan çocuğun okula uyum sağlayabilmesi ve akademik başarı elde etmesi sağlanabilir.”

2.1.2. Okul Öncesi Eğitimin Amaçları

“OMEP başkanı eğitimci Mialaret, erken çocukluk döneminde insanların alacağı okul öncesi eğitimin ilk yıllarından ilkökula kadar olan hedefleri üç başlıkta incelenmiştir. Sosyal, eğitsel ve gelişimsel olmak üzere formüle edilen okul öncesi eğitim hedeflerinden sosyal boyuttaki hedeflerin, erken çocukluk eğitimi ile çocukların ve çevrelerinin davasına katkıda bulunmaya yetkin olduğu düşünülürken eğitim hedefleri, çocukları duyarlılık anlamında eğitmekle ilgilenir. Bir diğer boyut olan gelişimsel bir bakış açısıyla, çocukların gelişim süreçlerini, gelişim ortamlarını ve

yaş gruplarını önemseyerek ilerlemelerini sürdürebilmeyi amaçlar” (Oktay, 2013, s.152).

“Eğitim genel amaçlar için belirlenen ilkeler ile Atatürk, ilke ve inkılaplar doğrultusunda milli değerlere bağlı kalarak insan yetiştirmeye çalışır. Bu doğrultuda eğitim, Türk Milleti’nin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren, ailesini ve milletini seven bir birey yetiştirmektir. (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973).

Okul öncesi eğitim; “0-72 aylık çocukların, tüm gelişimlerini toplumun kültürel değerler doğrultusunda yönlendiren, duyguların gelişimini ve algılama gücünü arttırarak, akıl yürütme sürecinde ona yardımcı olan ve yaratıcılığını geliştiren, kendini ifade etmesini ve öz denetimini kazanmasını sağlayan sistemli bir eğitim süreci” olarak tanımlanmıştır (MEB, 2006).

2.2. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Gelişim

Çocuklar içinde yaşadıkları toplumun kurallarını bilerek dünyaya gelmezler. Paylaşım içerisinde olmayı, yardımlaşmanın önemini, iş birliği ve hoşgörü ile çalışmayı, duyguları ve düşüncelerini beraber yaşadıkları kültürün uygun gördüğü biçimde ifade etmeyi sonradan öğrenirler (Çağdaş ve Seçer Şahin, 2002).

Sosyal beceriler, insan etkileşimlerinin ve toplumdaki işleyişin temelidir. Sosyal yeterliliğin, çocukluk ve ergenlik döneminde birçok faktörün etkileşimi yoluyla yavaş yavaş geliştiği düşünülmektedir. Özellikle yaşamın ilk yılları, temel sosyal becerilerin ortaya çıktığı dönemdir ve başarılı sosyal gelişimin temelini oluşturur. Çocuğun sosyalleşmesi için gerekli sosyal çevre, kültürel değerler, yaşamının erken döneminde sahip olduğu tecrübeler ve çocuğun gözlemleri sosyalleşme için etkilidir. Çocuğun sosyalleşmesinde zengin dil gelişimi ve insanlar arası iletişim becerileri ve toplumsal deneyimler çocuğun sosyalleşmesini sağlayacaktır.

Okul öncesi yıllarda sosyal beceriler, artan beyin uzmanlığı ve çevresel etkileşimler yoluyla giderek daha iyi hale gelir. Çocuklar, sosyal iletişimdeki artışa paralel olarak çevrelerine ilişkin benmerkezci algılamalardan işbirlikçi oyunlara ve bakış açısı edinmeye geçerler. Sosyal davranışın artan karmaşıklığı, sosyal aktörlerin ayrımcılığında ve başkalarının niyet ve inançlarına ilişkin çıkarımda belirgin hale gelir (Soto-Icaza ve diğerleri, 2015). Özetle,

yaşamın ilk yılları yeterli sosyal becerinin temel taşını oluşturur ve bunun belirleyicilerine ışık tutmak, sosyal gelişimi olumlu yönde etkilemek adına kritik öneme sahiptir.

Ayrıca okul öncesi çağda, örneğin anaokuluna girerken akran etkileşimleri giderek daha önemli hale gelir. Çatışmaları yönetme veya sırayla hareket etme ihtiyacından dolayı, bu akran etkileşimleri çocukların sosyal yeterlilik gelişimi açısından önemli bir sosyalleşme işlevi oluşturur. Bu yaş aralığında çocuklar aynı zamanda sosyal olarak uyumlu bir şekilde kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerini de göstermeye başlarlar.

2.3. Sosyal becerilerin kazanılması ile ilgili kuramlar

Çocukların insanlarla olan etkileşimi incelendiğinde, kurdukları ilişki içerisinde etkin rol oynayan sosyal becerilerin kazanılmasındaki farklılaşmayı açıklamak için çeşitli kuramlar geliştirilmiştir. Sosyal gelişimde oldukça önemli bir yeri olan bu becerilerin edinilmesi, bilişsel gelişim kuramı, psiko-sosyal gelişim kuramı, sosyal bilişsel kuram, psiko-seksüel kuram, sosyo-kültürel gelişim kuramı ve ekolojik sistem kuramı gibi çeşitli kuramlarla birlikte ele alınmıştır.

2.3.1 Sosyal bilişsel kuram:

Davranışçı olması ile zihinsel özellikleri de kapsayan Bandura'nın geliştirdiği bu kuramda, bilişsel öğrenme kuramı ile davranışçı kuramının etkilerini görmek mümkündür (Korkmaz, 2011). Sosyal öğrenme kuramına göre insan davranışları ve çevre ilişkisi, birbirleriyle sürekli olarak etkileşim içerisinde. Birey; çevresindeki varlıklar ile girdiği bu süreçte, taklit, gözlem ve örnek alma metotları ile var olan davranışlarını değiştirip günceller ya da yeni davranışlar kazanır (Bandura, 1977). Bandura'ya göre bireyin bir davranışı öğrenmesinin koşulu onu yaşantıya dökmek değildir. Birey; çevresinde gördüğü kişilerin, kendisine göre olumlu bir şekilde sonuçlandığını gözlemlediği davranışları örnek alarak yaşamına katmakta, istenmeyen şekilde sonuçlanan ya da cezalandırılan davranışlara karşı ise çekimser davranmakta ve yapmamaktadır.

Bandura'nın kuramı incelendiğinde okul öncesi çağındaki çocukların bulundukları çevre ve kişiler çocukların pek çok istedik davranışı kazanmalarında oldukça etkilidir. Çocuğun yaşam süreci boyunca büyük öneme sahip ebeveyn ve eğitmenin iyi birer model olması ve

sergilenen olumlu tutum ve yaklaşımlar çocuğun kazanım sürecine katkı sağlar. Aile bireylerinin çocukla birlikte geçirdikleri süreçte olumlu iletişim kurmaları, problem çözme açısından olaylara farklı açılardan bakabilme yetisini kazandırabilmek için öncülük etmeleri bu kazanım süreci için önemlidir. Bununla birlikte çocuk sosyal çevresinde bulunan kendi yaş grubu ile içerisinde bulunduğu etkileşim ortamında onları örnek alarak yeni davranışları öğrenir. Akran ile geçirdiği etkili sosyal etkileşim süreci içerisinde çocuk, başkasının fikrini dinleyebilme, değerlendirebilme ve ortak olarak gerçekleştirilen yaratıcı düşünme ile fikir birliğine varma gibi sosyal beceriler kazanır.

2.3.2 Bilişsel Gelişim Kuramı:

Uyarıcı ve tepki arasında bulunan içsel süreçle ilgilenen bilişsel kuramlar; kavrama, hafıza ve düşünme gibi zihinsel eylemleri, organizmanın bilgiye ulaşım yolunu ve bu bilginin problemleri çözme konusunda ele alınış şeklini açıklamak çabasıdır (Ataman, 2004, Cüceloğlu, 2008).

Çocuklar, yeni deneyimleri geçmiş deneyimlerinden tamamıyla farklı olduğu zaman asimilasyon ve uyum konusunda zorluk çekmektedir. Bu nedenle Piaget, yeni deneyimlerin önceki deneyimlerle bir bağlantısı olması gerektiği üzerinde durmuştur. Öğretim yapılan çocuklar hakkında (kültürleri, aileleri, toplum gibi) olabildiğince fazla şey öğrenmek ve anlamak zorunludur; böylece geçmiş deneyimleri üzerine bunları inşa edebilirsiniz (Morrison, 2021).

2.3.1.3 Psikososyal kuram:

Bebeklik döneminde çocuğun temel güven duygusunu kazanması için fizyolojik ihtiyaçlarının tutarlı bir şekilde karşılanması, ilgi ve sevgi gösterilmesi oldukça önemlidir. Erikson'un psikososyal gelişim kuramı da bu konuda önemli bir perspektif sunar. Özellikle ilk 18 ayda, annenin veya bakım veren kişinin tutum ve davranışları, çocuğun güven ya da güvensizlik duygularının oluşumunda etkili olur. Bu dönemdeki dikkatli ve sevgi dolu yaklaşım, çocuğun ilerideki ilişkilerinde temel güven duygusunu oluşmasına zemin hazırlar.

“Erikson, 18-36 ay arasındaki süreçte özerkliğe karşı kuşku ve utanç duygusunun kazanıldığını savunur. Çocuğun ebeveynlerinin çocuğa karşı çok koruyup kollayıcı bir tutum sergilemeleri çocuğun bağımsızlaşabilmesi, özgür atılımlarda bulunabilmesi için adımlarını engellemesi çocukta utanç ve şüphe duygusunun oluşmasına sebep olabilir. Buna karşıtı olarak ebeveynlerin çocuklarıyla sağlıklı bir ilişki kurması, gelişimini olumlu yönde destekler ve çocukta bağımsızlık duygusunun gelişmesini sağlayabilir” Erikson kuramında; girişkenliğe karşı suçluluk duygusunun oluştuğu süreç olarak bilinen 3-6 yaş arası dönemde, çocuk çevresi ile kurduğu sosyal etkileşimlerinin devamlılığını sağlamaya yönelik tecrübeler kazanır. Bu süreç içerisinde çocuğun oyun arkadaşları ile kurduğu olumlu ilişkilerin güçlenmesi desteklenmelidir. Çocukta, oyun arkadaşları ile aralarında oluşabilecek negatif durumlara karşı çözüm yolları aramaya yönelik yollar öğretilerek girişkenlik kabiliyetinin kazandırılması amaçlanmaktadır (Burger, 2006).

Erikson, çocuğun içerisinde bulunduğu psikososyal dönemde, sosyal çevresinde bulunan ve okul öncesi dönemde ebeveynlerin veya çocuğun bakımını üstlenen kişinin çocuğun olumlu duygu kazanmasına önemli etkisi olduğunu savunur.

2.3.1.4. Psiko-seksüel gelişim kuramı:

Dünyaya yeni gelmiş bebeklerin farklı süreçlerden geçerek karakterlerini geliştirmekte olduğuna inanan Freud, kişinin karakteristik ve normal olmayan davranışları ile ilgilenmiştir. Psiko-Seksüel Gelişim olarak isimlendirdiği çocukluk sürecinde cinsel dürtülerin, vücudun oral, anal ve genital bölgelerinde gezinerek odaklandığını vurgulamıştır (Berk, 2013; Bee ve Boyd, 2009).

Toplumda kabul görmüş bazı değerlerin kişiye aktarılması ile varolan koşullar içinde değişim gösteren kişilik sistemleri, kişiliğin biyolojik yönü olan id, psikolojik yönü olan ego ve toplumsal yönü olan süperegodan oluşur ve egonun yöneticiliği ile bir bütün olarak çalışır (Dönmezer, 2007). Sosyal açıdan yetersizliklerin ana sebebinin kriz süreçlerinin sağlıklı bir şekilde yaşanmaması olduğunu savunan psikanalitik kuramda dönemler oral dönem, anal dönem, fallik dönem, latent dönem ve genital dönem olarak adlandırılır.

Psikanalitik Yaklaşım'da, çocuğun ebeveynleri ve sosyal çevresini oluşturan yakınları ile ilişkisinde özellikle gelişimsel bakımdan mühim olan erken çocukluk döneminde kurduğu etkileşim durumunun, bireyin kişilik gelişimine önemli desteğinin olabileceğini belirtmiştir (Düzgün, 2006).

2.3.1.5 Sosyo-kültürel gelişim kuramı:

Vygotsky'nin kuramı ile ilişkili olan yakınsak gelişim alanı kavramı, kişinin özerk olarak sorunları çözerken kullanacağı güç ile bir ebeveynin önderliğinde ya da yaşlılarıyla iş birliği içerisinde sorunları çözerken kullanacağı güç arasında oluşan farklılıktır. Yani çocuk, ebeveynin/öğretmenin önderliğindeyken veya yaşlılarıyla iş birliği yaparken, bireysel olarak gösterdiği performans düzeyinden fazlasını yapma çabasıdır. Yakınsak gelişim alanı, çocuğun öğrenimleri ve öğrenecekleri arasındaki bağlantıyı oluşturur. (Bacanlı, 2012).

Sosyal açıdan etkileşimin yaşandığı zaman zarfında çocukların çok çeşitli kavramlar öğrendiğini öne süren Vygotsky, öğrenme eylemini daha kolay ve karmaşıklıktan uzak hale getirmek için sosyal etkileşim düzeyini arttıran bir öğrenme ortamı sunulmasının gerekli olduğunu anlatır. (Schunk, 2014).

2.3.1.6 Ekolojik sistem kuramı:

Bronfenbrenner kuramı; içerisinde bulunan çevrenin, çocuğun sosyalleşme sürecine önemli katkıları olduğunu vurgulamıştır. Çocuk doğduğu andan itibaren bulunduğu yaşam koşullarına uyum sağlayabilme çabasıdır. Çocukların hal ve hareketlerini geliştiren kültürel etmenler gibi daha kapsamlı sosyal sistem ile çocuğun içerisinde yaşadığı aile alanı, okul alanı gibi daha küçük sosyal alanların birbirleriyle etkileşimi ile çocuğun sosyal becerilerinin gelişimine katkı sağlanır (Miller, 2008; Worden, 2002).

2.4 Sosyal becerileri etkileyen faktörler

Yaşar'a (2015), kişinin hayatında sosyal duygusal gelişimini etkileyen etmenlerin en önemlisi hayat serüveninin başında bakımı üstlenen kişi ile kurulan bağlanma ilişkisi olduğunu söyler.

Mizaç, doğumla beraber gelen özellikleri barındırmakla beraber çocukların sosyal duygusal gelişimlerdeki kişisel farklılaşmayı açıklamaktadır. Bununla beraber çocuğun sosyalleşme sürecinde sosyal becerileri etkileyen diğer faktörler için şunlar eklenebilir: Ebeveynleri, yaşlıları, okul ve öğretmen ile etkileşimi ve medya ile ilişkisi...

Gülay ve Akman (2009) ise, okul öncesi süreçte sosyal gelişimi etkileyen başlıca etmenleri; ebeveynleri, yaşlıları, oyun arkadaşları, sosyal durumu, çocuğun cinsiyeti, yaşı, oyun oynama becerileri, okul öncesi eğitim kurumları, sosyal iletişim araçları olarak vurgulamışlardır.

Aynı zamanda çocuğun olumlu rol modellerinin bulunduğu bir çevrenin mevcudiyeti ve oyun sürecinde bulunduğu sosyal etkileşim, sosyal becerilerinin olumlu yönde gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Bunlarla beraber, yetişkinler tarafından gerekli durumlarda alınan önemler ile çocuğun sosyal gelişiminin olumsuz etkilenmesinin önüne geçilecektir. Çocuğun tablet ya da televizyon ile uzun süreler geçirmesi, dil gelişimi bakımından kendini sözlü şekilde ifade edebilmesi veya jest ve mimiklerini kullanması yönünden olumsuz olarak etkileyecektir. Dil gelişiminde yaşanan bu gibi aksaklıkların çocuğun yaşamı süresince kullanacak olduğu sosyal becerilerine de olumsuz yansımalarının olması kaçınılmazdır.

2.5 Mizaç

Araştırmacılar tarafından mizaç, farklı farklı yollarla ifade edilebilen ve bireyin yaşam tecrübeleri ile ilişkili olarak farklı karakteristik özelliklere evrilebilen, genel davranış ve duygu durum kalıpları olarak tanımlanır (Burger, 2006, s.352). Kişinin yaşamı boyunca aynı kalan mizaçtaki bireysel farklılıklar genellikle yaşamın ilk yıllarında gözlemlenebilir (Buss, 1991).

Duygusal, etkinlik ve sosyallik olmak üzere üç mizaç modeli bulunmaktadır. Duygusal tepkilerin yoğunluğu ile ifade edilen duygusal mizaçta bu boyutunun yüksek düzeyde olduğu

çocuklarda çok sık ağlama, korkma veya öfkelenme görülmektedir. Etkinlik ise, bireyin genel enerji düzeyini aktarmak amacı ile kullanılır. Etkinlik boyutu yüksek düzeydeki çocuklar sürekli hareket halinde olur, oturmaları istendiğinde ise huzursuz olurlar. Sosyallik, bireyin başka insanlarla yakınlık kurma ve etkileşime girme eğilimleri ile aktarılır. Sosyalleşme düzeyi yüksek çocuklar oyun oynamak için arkadaş ararken genel anlamda insanlar ile etkileşime girmekten ve iletişime geçmekten hoşlanır (Buss ve Plomin, 1984: 352-355). Sosyalleşme düzeyinin düşük olduğu bilinen bir çocuğun ise çevresi geniş, oldukça sosyal ve dışa dönük bir bireye dönüşme ihtimali düşük seviyededir. Fakat sosyalleşme düzeyi düşük olan bu çocuk da sosyal becerilerini oldukça iyi bir seviyeye getirerek mükemmel bir arkadaş olabilir ve çevresiyle iyi ilişkiler kurabilir (Burger, 2006: 356). Örneğin korkan çocuklar sürekli olarak sıkıntılı ve çekingen değildirler, ancak yenilik, uyarılmadaki ani değişiklik veya ceza sinyalleri koşullarında korku dolu bir tepkiye yatkın olabilirler. Kolayca hayal kırıklığına uğrayan çocuklar sürekli olarak sinirli değildirler, ancak hedefleri engellendiğinde veya beklentileri karşılanmadığında hayal kırıklığına yaşayacaklardır. (Rothbart,2007)

Mizaç; kişiliğin duygusal, harekete geçirici ve dikkat çekici özünü temsil eder. Sosyal biliş, benliğin, başkalarının algısını ve benliğin nesnelerle, olaylarla ve başkalarıyla olan ilişkisini içerir. Zamanla sosyal biliş, mizaç süreçlerini ortaya çıkarmada ve düzenlemede giderek daha önemli hale gelir. Bu, örneğin, kurallara uyulduğunda başkalarının kuralları ihlal ettiği yönündeki yargılar nedeniyle öfke ortaya çıktığında meydana gelir. Bu algılar mizaçtan etkilenebilir (Derryberry ve Reed, 1994) ancak ayrılabilir düşünce süreçlerini de içerirler. Kişilik özellikleri, durumlar karşısında tutarlılık ve zaman içinde istikrar gösteren, “bireyin diğer insanlarla ve kendisiyle iyi geçinmesini etkileyen” düşünce, duygu ve davranış kalıpları olarak tanımlanmıştır (Hilgard, 1962, s. 447). Mizaç özellikleri benzer şekilde durumlar arasında tutarlılık ve zaman içinde istikrar gösterir, ancak bunlar temel tepkisellik ve öz düzenleme süreçleriyle sınırlıdır ve belirli düşünce içeriğini veya kavramsal temelli savunmaların (örneğin paranoya) kullanımını içermez.

Mizaç, bebeklerde erken dönemlerde dahi gözlemlenebilen, duygu, davranış ve dikkat süreçlerindeki bireysel farklılıkları açıklar. Mizaç özellikleri çevreyle birlikte biraz değişebilmekle beraber, esas kökeni biyolojiktir (Damon, 1998). Mizaç durağan, biyolojik temellere dayanan ve içsel bir özellik olmasına rağmen çevresel faktörlerle değişebilir. Mizaç kişinin, diğer kişilerle olan etkileşimini etkiler. Mizaç sosyal beceri gelişiminde

önemlidir. İlk çocukluk döneminden ergenlik dönemine kadar çocuklara uygulanan boylamsal çalışmalar, sosyal becerilerdeki farklılıkların neredeyse yarısının, mizaç özellikleri ile açıklanabileceğini belirtmektedir (McDonald ve Rubin, 2012).

2.5.1 Mizacın temelleri

Galen, 2. yüzyılda (M.S. 129-199), bireyin davranışlarındaki farklılaşmaların önemli bir bölümünün kişinin mizacıyla açıklanabileceğini savunmuştur. Galen; melankolik, sanguin, kolerik ve flegmatik olmak üzere 4 değişik kişisel tip tanımlayarak mizaç profillerini kavramsal olarak ifade etme konusunda ilk çabayı göstermiştir. Bu sınıflandırmada melankolik kişiler, üzgün ve endişe düzeyi yüksek; sanguin kişiler canayakın ve pozitif, kolerik bireyler agresif ve soğuk kanlı; flegmatik bireyler ise kaygısız, salaş ve sorumluluklarına karşı özensiz olmak üzere gruplandırmıştır (Kagan, 1994). Galen bu dört mizaçı doğumla beraber gelen özellikler olarak belirtmiş olsa da bu mizaçların aynı zamanda çevresel etmenlerle beraber değişebileceğini de ifade etmiştir (Fox, 2004).

Yirminci yüzyılın başlarında kişiliğin çekirdeği gibi görülen mizaç ve kişiliğin teorik ve deneysel araştırmaları, kabaca kişisel özelliklerin benzer kapsamlı çatısı altında sürdürülmüştür (Allport, 1937; Gesell, 1928). Sonuç olarak çalışmaların çoğu yetişkinleri odak noktası olarak kabul etmiş ancak teorilerini gelişimsel orijinlere ve sosyalizasyon süreçlerini baz alarak oluşturmuşlardır.

2.5.2 Mizacı etkileyen faktörler

Mizaç, gelişim üzerinde yalnız başına etkili değildir. Mizacın oluşmasında ve gelişmesinde kalıtsal yapı ile çevresel etkenler de etkili olmaktadır. Tecrübe, biyolojik olarak var olan mizaç özelliklerini büyük ölçüde değiştirebilir (Berk, 2013).

Bebeklerin ve küçük çocukların mizaçları kişiliğin yapısal temellerini meydana getirir. Deneyim ve olgunlaşma ile de ek kişilik özellikleri gelişim gösterir. Örneğin, sosyal olarak çekingen davranışlar zaman içerisinde değişiklik gösterir (Cheah, Nelson ve Rubin, 2001).

Cinsiyet açısından bakıldığında girişkenlik ve agresiflik gibi özelliklere erkek çocuklarda; utangaçlık ve kaygı gibi özelliklere ise kız çocuklarda daha fazla rastlanıldığı söylenebilir (Putnam, Sanson & Rothbart, 2002).

Çocukların ev dışı çevredeki yaşantıları da mizaç özelliklerine etki eder (Berk, 2013). Okul öncesi eğitim süreci ile karşılaştırmalar ve özgüvensizlik, kıskançlık, aşağılanma, gurur gibi zorluklarla baş etme ihtiyacı doğar. Çevredeki insanlarla etkileşime girmek, sıra beklemeyi ve kendi duygularını kontrol edebilmeyi öğrenmek, duygusal yetkinlik için önem arz etmektedir (Van Hoorn ve diğ, 2007).

Kültürel faktörler, utangaç ve içe kapanık çocukların çevrelerindeki faktörlerden gördükleri reaksiyonla ilişkili olarak, olumlu ya da olumsuz uyumları konusunda bir farklılığa sebep olur (Berk, 2013). Yapılan çalışmalara göre çocuğun ebeveynleri ile olan aralarındaki bağ, ailesi ve çevresi tarafından kabul görme ya da kabul görmeme durumu, çocuğun mizacına ve mizacının gelişimine etki etmektedir (Kaytez ve Durualp, 2016).

2.6. İlgili araştırmalar

2.6.1 Mizaç özellikleri ile ilgili çocukluk çağı çalışmaları

2.6.1.1 Yurtiçinde yapılan araştırmalar

Altun Nalbant (2016) tarafından Ankara ili, Keçiören ilçesinde okul öncesi eğitimlerine devam eden 5 yaş grubunda bulunan 40 tane çocuk ile bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırma ile çocukların mizaç, sosyal yeterlilik özellikleri ve kendini kontrol edebilme becerisi arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde, çocukların mizaç, sosyal yeterlilik özellikleri kendini kontrol edebilme becerisi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Fakat çocuğun sosyal yeterlilik özelliği ile annenin meslek sahibi olma faktörü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu bulgulanmıştır.

Şafak (2016) tarafından İstanbul ilinde 5-6 yaş grubu 90 çocukla bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Çocukların mizaç özellikleri ile alıcı dil ve dikkat özelliklerini araştıran bir çalışma gerçekleştirmiştir. Gerçekleştirilmiş olan çalışma ile mizaç özellikleri bakımından değişiklik gösteren okul öncesi dönem çocuklarının; alıcı dil ve dikkat becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, mizaç "ritmiklik" boyutunda

çocukların yaşları arttıkça bu boyuttan aldıkları puanlar artmış, "sebatkarlık" boyutunda da puanları arttıkça Bender Gestalt Görsel Motor Algılama Testinin puanlarının da arttığı bulgulanmıştır.

Akbaba (2017) tarafından İstanbul ilinde Avcılar, Beylikdüzü ve Küçükçekmece ilçelerinde okul öncesi eğitimlerine devam eden 5-6 yaş grubu 551 çocuk ile bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırma ile çocuklarının duygu düzenlemesinde, çocukların mizaçları ile annelerin davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, çocukların mizaç özellikleri; cinsiyet, çocuk sayısı, doğum sırası, anne eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılık gösterirken; aile tipi, çocuk yaşı, anne çalışma durumu, anne yaşı ve annenin evlenme yaşı değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Aksoy (2018) tarafından Ankara ili Etimesgut, Gölbaşı ve Çankaya İlçe MEB'e bağlı, ilkokul bünyesindeki ana sınıflarına, bağımsız anaokullarına ve özel okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim süreçlerine devam eden 4-5 yaş grubu çocukları ve anneleri ile bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırma ile çocukların annelerinin kişilik özelliği ve çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun mizaç ve davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, çocuğun sebatkarlık, sıcakkanlılık-utangaçlık ve ritmiklik mizaç özelliklerinin yüksek olması, çocuklarda olumlu sosyal davranışlar ve uyum özelliklerine olumlu yönde etki ettiği, olumsuz davranış özelliklerini ise azalttığı bulgulanmıştır.

Zembat, Koçyiğit, Akşin Yavuz ve Tunçeli (2018) tarafından Erzurum il merkezine bağlı Aziziye, Yakutiye ve Palandöken ilçelerinde okul öncesi eğitime devam eden 300 çocukla bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırma ile çocukların benlik algıları, mizaç ve sosyal becerileri arasındaki ilişkileri incelenmiştir. Çalışma sonucuna göre mizacın sosyal beceriler üzerinde benlik algısına oranla daha etkili olduğu bulgulanmıştır

2.6.1.2 Yurtdışında yapılan araştırmalar

Janssen vd. (2017) yaptıkları çalışmada çocuğun mizacı ile fiziksel aktivitenin ilişkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 206 çocuk ve onların ebeveynleri oluşturmuştur. Çalışma sonuçları incelendiğinde, çocukluk döneminde mizacın aktivite seviyesi düzeyi yüksek olan erkek çocukların, ergenlik döneminde daha yüksek fiziksel aktivite düzeyine sahip oldukları görülmüştür.

LaBounty, Bosse, Savicki, King ve Eisenstat (2017) gerçekleştirdikleri araştırmada 3-4 yaş aralığındaki çocukların mizaç özellikleri ile sosyal bilişleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 3-4 yaşındaki 34 çocuk oluşturmuştur. Gerçekleştirilen araştırmanın sonucunda zihin kuramı ve duygu anlama düzeyi arttıkça engelleme denetiminin de arttığı, aktivite seviyesinin ise azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Prior, Bavin, Cini, Eadie ve Reilly (2010) gerçekleştirdikleri araştırmada mizaç ve dil gelişimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada dil bozukluğuna sahip çocuklar ile normal gelişim sürecinde bulunan çocuklar karşılaştırılmıştır. Araştırmanın sonucunda mizacın utangaçlık ve sosyallik boyutunda gruplar arasında anlamlı farklılık olmadığı söylenilebilir. Dil bozukluğuna sahip çocukların, mizacın sebatkârlık ve öz düzenleme boyutlarında negatif bir eğilim gösterme halinde oldukları da tespit edilmiştir.

2.6.2 Sosyal beceriler ile ilgili araştırmalar

2.6.2.1 Yurtiçinde yapılan araştırmalar

Türkiye’de okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerileriyle ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Bunlardan Güven’in (2018), yapmış olduğu araştırmada cinsiyetin, anne ve babanın öğrenim durumu, anne çalışma durumu, kardeş sayısı, doğum sırası, okul türü, okul öncesi eğitim alma süresi, okul öncesi bakımı veren kişi değişkenlerini ele alarak çocukların sosyal becerilerine etkileri incelenmiştir. Araştırma sonucunda, değişkenlerden doğum sırası ve anne çalışma durumunun çocukların sosyal becerilerine etkisinin olmadığı, diğer değişkenlerin ise sosyal becerilere etkisinin olduğu bulunmuştur.

Aydoğan, Kılıç, Tepetaş (2009)’da yapmış oldukları araştırmada sosyal beceriler ile ilgili anne baba görüşlerini incelemiştir. Ebeveynlerin sosyal becerinin çocuklar için önemli olduğunu belirlemiştir. Annelerin daha değersiz buldukları sosyal beceri, yaşlılarının kurduğu baskıyı önemsememe, babaların daha değersiz buldukları sosyal beceri ise; arkadaşlarıyla örtüşmeyen fikir beyanlarında uzlaşmaya varmadır.

Sarı (2007) yaptığı çalışmada annelerin 5-6 yaş okul öncesi dönem çocuklara karşı davranışlarının çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Buna karşılık annelerin çocuklara karşı tutumlarının çocuğun yaşına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca çocuk sayısının artmasıyla, annelerin

tutumlarının negatif oranda arttığı, ebeveynlerin eğitim düzeylerinin çocukların sosyal beceri ve uyumunu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Kapıkıran ve ark. (2006) okul öncesi dönem çocuklarında sosyal becerilerin belirlenmesine yönelik çalışma gerçekleştirmişlerdir. 343 okul öncesi dönem çocuğuna anketler uygulanmıştır. Çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerinin geliştirilmesinin sosyal uyumları bakımından oldukça önemli olduğu vurgulanmıştır.

Çorbacı Oruç, (2008) 6 yaş çocuklarında sosyal anlamda yeterliliklerinin, yaşıtlarıyla kurdukları ilişkilerin ve sosyal bilgi işleme süreçlerini incelediği araştırmasında, çocukların yaşıtları ile kurduğu ilişkileri ve sosyal becerileri arasında anlamlı bir bağlantı olduğunu vurgulamıştır. Sosyal beceri düzeyi yüksek olan çocukların yaşıtları ile ilişkileri pozitif anlamda şekil almaktadır.

Karaca, Gündüz ve Aral (2011) gerçekleştirdikleri çalışmalarında okul öncesi dönem çağındaki çocukların sosyal davranışlarının bazı değişkenlerle anlamlı bir ilişki içerisinde olma durumunu araştırmıştır. Araştırmanın örneklemini 6 yaşında 229 çocuk oluşturmuştur. Çocukların olumlu, ilişkisel, fiziksel davranışları bazında anne babaya bağlı çeşitli faktörlerin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu faktörler; ebeveynlerinin yaşları, eğitim düzeyleri ve cinsiyetleridir.

Gülay ve Erten (2011) çalışmalarında okul öncesi dönem çağındaki çocukların okula uyum düzeyleri ile akran kabulleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini Denizli' MEB'e bağlı ilköğretim okullarının anasınıflarında eğitim gören 99 çocuk oluşturmuştur. Araştırmanın sonunda çocukların okula uyum süreçleri ile yaşıtlarının kabul süreci arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada ayrıca çocukların çeşitli becerilerinin geliştirilmesinde akran kabulünün önemli etki olduğuna vurgu yapılmıştır.

Ogelman ve Erten'in (2013) araştırmasında (5-6 yaş) okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkileri ve sosyal konumlarının okula uyum düzeyleri üzerindeki yordayıcı etkisini incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini Denizli ili merkezinde, okul öncesi eğitimde bulunan 175 çocuk oluşturmuştur. Çalışmanın sonucuna ulaşıldığında olumlu sosyal davranış ve sosyal konum düzeyleri arttıkça okula uyum düzeylerinde yükseliş olduğu görülmüştür.

Yaşar (2015) gerçekleştirdiği araştırmada okul öncesi dönem çağında ve eğitimi alan çocukların aile özellikleri ile çocukların sosyal becerileri arasındaki etkileşimi incelemiştir.

Araştırma sonucunda; okul öncesi eğitimini sürdüren çocukların bazı demografik değişkenlere göre anlamlı bir ilişki olduğu bazılarına göre ise anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.

2.6.2.2 Yurtdışında yapılan araştırmalar

Miller, Fenty, Scott, Park, (2010) yaptıkları araştırmada sosyal becerileri yetersiz olarak görülen çocukların hem yaşlıları hem de yetişkinlerle daha çok problem yaşadıkları belirtilmiştir. Bu araştırmada, sosyal beceri yetersizliği durumuyla karşı karşıya olan üç çocuğa, küçük grup rehberli okuma eğitimi sırasında sosyal beceri eğitimi vermenin etkileri incelenmiştir. Sonuçlara bakıldığında, başlangıçtan müdahaleye kadar eğilim ve düzeyde olumlu değişiklikler gösterdiği görülmüştür.

Keane ve Calkins (2004) okul öncesi dönem çağında bulunan çocukların sosyal becerileri ve problem teşkil eden davranışları arasındaki ilişkiyi incelemeyi hedefledikleri çalışmada örneklemini 154 çocuk oluşturmuştur. Çalışmada çocukların pozitif yönde şekillenen sosyal davranışların, okul öncesi eğitim sürecinde görülen problem davranışları azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Chen ve ark. (2005) Çinli çocuklar üzerinde araştırma yürütmüşlerdir. Bu araştırmada çocukların sosyal becerilerinin yaşlıları ile kurdukları iletişimleri ve okula uyum süreçlerini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların olumlu akran ilişkilerini etkileyen etmenlerin yüksek sosyal beceriler, ebeveynlerinden aldıkları olumlu geri dönütler ve ebeveynleriyle kurdukları sağlıklı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

Gol ve Jarus (2005) 5 ile 8 yaş aralığındaki çocuklar ile hiperaktivite konulu bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Hiperaktivite sorunu olmayan 24 çocuğun günlük yaşam becerileri düzeyleri ile sosyal beceri eğitimi verilen hiperaktivite ve dikkat eksikliği bozukluğu bulunan 27 çocuğun günlük yaşam becerilerini karşılaştırmışlardır. Ve bununla sosyal beceri eğitiminin etkisi incelenmişlerdir. Araştırmanın sonucunda, örneklemini oluşturan tüm çocuklara uygulanan değerlendirme puanlara bakıldığında hiperaktivite ve dikkat eksikliği bozukluğu bulunan çocukların puanlarının düşük olduğu görülürken, on oturumun ardından aldıkları sosyal beceri eğitiminin sonunda ilerleme kaydedip hiperaktivite bozukluğu olmayan çocuklar ile aralarındaki farkın azaldığı saptanmıştır.

Millfort ve Greenfield (2002) tarafından yapılan çalışma, okul öncesi dönemdeki 215 çocukla yürütülmüştür. Çalışma, sosyal becerileri gözlemci ve öğretmen değerlendirmelerine göre incelemiştir.

Dekovic, Slagt, Asscher ve Boendermarker, (2011) erken çocukluk dönemlerinde sosyal becerilerin öğrenilmesinin hayatın ilerleyen zamanlarında nitelikli ilişkiler kurmayı sağladığı ve problem davranışları engellediğini ifade etmişlerdir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeline, çalışma grubuna, veri toplama araçlarına, verilerin toplanması sürecine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

3.1 Araştırma modeli

MEB’e bağlı resmi ve özel anaokullarına devam eden 48-72 aylık çocukların; mizaç özellikleri ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve farklı değişkenlere göre incelenmesi için ilişkisel tarama modeli bu çalışmada kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli iki ve daha fazla sayıda değişken arasında birlikte değişimin varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan bir araştırma modelidir (Karasar, 2012).

3.2 Evren ve örneklem

Araştırma evrenini Düzce ilinde eğitim gören yaklaşık olarak 996 okul öncesi eğitime devam eden öğrenciler oluşturmuştur. Örneklemi ise Düzce il merkezindeki MEB’e bağlı olan resmi ve özel anaokullarına devam eden 48-72 aylık 246 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu MEB’e bağlı 6 resmi anaokulu ve 9 özel anaokuluna devam eden 48-72 ay aralığındaki 246 çocuk oluşturmaktadır. Örneklem basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Araştırmada bütün seçenekler listelenir ve listeden rastgele oluşturulan seçenekler seçilir (Kılıç, 2013).

Örnekleme ilişkin demografik özellikler Tablo 1’de aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 1:

Çalışma Grubunun Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

Özellik	F	%
Yaş		
48 Ay	168	68,3
60 Ay	69	28,0
72 Ay	9	3,7
Cinsiyet		
Kız	114	46,3
Erkek	132	53,7
Anne öğrenim durumu		
İlkokul-ortaokul	27	11,0
Lise	81	32,9
Üniversite	138	56,1
Toplam çocuk sayısı (Kendisi dahil)		
1	147	59,8
2	75	30,5
3	24	9,8
Okul türü		
Resmi	81	32,9
Özel	165	67,1

Çalışmanın verileri okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 48-72 ay çocuklarından toplanmıştır. Çocukların demografik özelliklere göre dağılımı Tablo 1’de sunulmuştur. Tablo incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların cinsiyet değişkenine göre çalışma grubunda yer alan 246 çocuktan 168’i (%63,3), 48 aylık, 69’u (%28) ise 60 aylıktır. 114’i kız (%46,3), 132’si (%53,7) erkektir. Araştırmaya katılan çocukların kardeş sayısı değişkenine göre 147’si (59,8) tek çocukken, 75’inin (%30,5) bir kardeşi, 24’ünün (%9,8) iki kardeşi bulunmaktadır. Araştırmaya katılan çocukların anne öğrenim durumu değişkenine göre 27’si (%11,0)

ilkokul ortaokul, 81'i (%32,9) lise, 138'i (%56,1) üniversite mezunudur. Araştırmaya katılan çocukların devam ettiği kurum türü değişkenine göre 165'i (%67,1) özel anaokulu, 81'i (%32,9) devlet anaokulu şeklinde dağılmaktadır.

3.2. Veri toplama süreci

Uygulama yapılması için Düzce İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır. Kişisel bilgi formu kullanılarak 48-72 aylık çocuklar ve çocukların ebeveynleri ile ilgili öğretmenlerden bilgi edinilmiştir. Öğretmenler tarafından doldurulan Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve Çocuk Davranış Listesi kullanılmıştır. Veriler öğretmenler tarafından doldurulan ölçeklerle elde edilmiştir.

3.3 Veri toplama araçları

Sosyodemografik Veri Formu: Araştırmacı tarafından hazırlanan form aracılığı ile araştırmada çalışma grubuna alınan çocuğun yaşı, cinsiyeti, ailedeki toplam çocuk sayısı, anne-babanın eğitim düzeyi, yaşı gibi sosyodemografik özellikler belirlenmiştir.

Çocuk Davranış Listesi Kısa Formu: Çocuk davranış listesi uzun formu ile Rothbart ve arkadaşları tarafından 1994 yılında geliştirilmiştir. Ebeveyn bildirimine dayalıdır. 195 maddeden oluşmaktadır. Kısa form hali ise 94 sorudan oluşmaktadır. 7'li likert tipinde hazırlanmış bir ölçektir.

Ölçeğin kısa formunun Türkçeye çevirisi, geçerlik ve güvenirlik çalışması Akın Sarı, İşeri, Yalçın, Akın Aslan ve Şener (2012) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin güvenirlik katsayısı 0,78 olarak bulunmuştur. Ölçeğin geçerliliği için soru maddelerinin alt ölçeklere uyumu incelenmiştir. Tüm alt ölçeklerde tüm sorular istatistiksel olarak anlamlı olacak şekilde alt ölçeklerle uyumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mevcut araştırmada da güvenirlik analizi için Cronbach Alpha katsayısına bakılmış ve Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği için güvenirlik katsayısı 0,80 bulunmuştur. Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği kullanım izni alınmıştır

Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (OSBED): Ömeroğlu vd. (2014) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, 49 madde ve dört boyut içermektedir. Sosyal Beceri

Değerlendirme Ölçeği, tümü likert tipi olan bir ölçektir ve 49 madde ve dört faktörden oluşmaktadır.

Farklı yaş düzeylerindeki çocuklar için onların sosyal becerilerini incelemek, ayırt etmek amacıyla kullanılabilecek geçerli bir ölçme aracı konumundadır. Ölçeğe uygulanan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, uyum indekslerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. OSBED öğretmen formuna ilişkin yapı geçerliği göstergeleri yeterli düzeyde çıktığı görülmüştür. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin Alpha güvenirlik katsayıları .88 - .92 aralığında bulunmuştur. Bulgular ölçeğin okul öncesi çocuklarının sosyal becerilerini ölçmek için geliştirilmiş geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu destekler niteliktedir.

3.4. Verilerin analizi

Veriler analiz edilmeden önce parametrik testler için gerekli varsayımları sağlayıp sağlamadığı kontrol edilmiştir. Verilerin normalliği için her alt boyutta çarpıklık katsayıları ve histogram grafikleri incelenmiştir. Karşılaştırmalar yapılırken iki kategorisi olan bağımsız değişkenlerde ortalama puanların farklılaşmasını incelemek için Bağımsız Örneklem için T Testi; ikiden fazla kategorisi olan değişkenlerde ortalama puanların farklılaşmasını incelemek için Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1 Betimsel bulgular

Çalışmada kullanılan sosyal beceri ölçeği ve çocuk davranış listesine ait betimsel istatistikler Tablo 4.1’de aşağıda verilmiştir.

Tablo 2

Sosyal Beceri Ölçeği ve Çocuk Davranış Listesine Ait Puanların Betimsel Bulguları

Test İstatistiği	Çocuk Davranış Listesi	Sosyal Beceri Ölçeği
N	246	246
En Düşük Puan	314,00	98
En Yüksek Puan	505,00	245
Aritmetik Ortalama	423,6220	186,3537
Ortanca	429,0000	193,0000
Standart Sapma	38,62112	30,33582
Varyans	1491,591	920,262
Çarpıklık Katsayısı	-.522	-.529
Çarpıklık Katsayısına Ait Hata	.155	.155
Basıklık Katsayısı	.128	.025
Basıklık Katsayısına Ait Hata	.309	.309

Çocuk davranış listesi ölçeğinden elde edilen puanların çarpıklık katsayısı -.522, sosyal beceri ölçeğinden elde edilen puanların çarpıklık katsayısı -.529 olarak bulunmuştur. Elde edilen katsayıları (-1, +1) aralığında olduğundan dağılımların normal dağılımdan çok fazla sapmadığı görülmüş ve normal dağılım gösterdikleri kabul edilmiştir (Büyüköztürk,2015).

Araştırmanın alt amaçları doğrultusunda yapılacak karşılaştırmalar için bağımsız değişkenin her kategorisinde normallik incelenerek analizler yapılmıştır. Anne öğrenim düzeyi değişkeni için dağılım dengesiz olduğu için bu değişkende analiz için parametrik olmayan teknik tercih edilmiştir. Sosyal beceri puanlarının bağımsız değişken kategorilerindeki çarpıklık ve basıklık katsayıları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 3

Sosyal Beceri Puanlarının Bağımsız Değişken Kategorilerindeki Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları

Bağımsız Değişken	N	Çarpıklık Katsayısı	Basıklık Katsayısı
Yaş	246	-,148	-1,1994
Cinsiyet	246	1,267	,664
Annenin Yaşı	246	,560	-1,700
Toplam Çocuk Sayısı	246	,992	-,202
Okul Türü	246	,731	-1,478
Annenin Eğitim Durumu	246	-,860	-,458

Sosyal beceri puanları cinsiyet, yaş, annenin yaşı, toplam çocuk sayısı, okul türü, annenin eğitim durumu değişken kategorilerinde normal dağılım göstermektedir. Çünkü çarpıklık basıklık değerleri -2,+2 değerleri arasında yer almaktadır. (George, Mallery, 2010)

Tablo 4

Sosyal Beceri Puanlarının Normallik Testi Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov ^a		Shapiro-Wilk	
	Sd	P	Sd	P
Sosyal Beceri Ölçek Puanları	246	,000	246	,000

Sosyal beceri puanları için normallik testi uygulaması sonucunda anlamlı sonuç bulunmuştur.

Çocuk davranış listesi puanlarının bağımsız değişken çarpıklık ve basıklık kat sayıları tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 5

Çocuk Davranış Listesi Puanlarının Bağımsız Değişken Kategorilerindeki Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları

Bağımsız Değişken	N	Çarpıklık Katsayısı	Basıklık Katsayısı
Yaş	246	-,148	-1,1994
Cinsiyet	246	1,267	,644
Annenin Yaşı	246	,616	-1,634
Toplam Çocuk Sayısı	246	,943	-,344
Okul Türü	246	,791	-1,386
Annenin Eğitim Durumu	246	,526	3,821

Çocuk davranış listesi puanları yaş, cinsiyet, annenin yaşı, toplam çocuk sayısı, okul türü değişkenlerinin kategorileri incelenmiştir ve normal dağılım göstermektedir. Annenin eğitim durumu değişkeninin basıklık katsayıları BK= 3,821 olarak elde edilmiştir. Bu değişken için dağılım normal çıkmadığından bu değişkende analiz yapılırken parametrik olmayan yöntem tercih edilmiştir.

Diğer değişkenler incelendiğinde çarpıklık ve basıklık kat sayıları (-2, +2) aralığında elde edilmiştir. (George, Mallery, 2010)

Tablo 6

Çocuk Davranış Listesi Puanlarının Normallik Testi Sonucu

	Kolmogorov-Smirnov ^a		Shapiro-Wilk	
	Sd	P	Sd	P
TOPLAMÇDL	246	,000	246	,000

Çocuk davranış listesi puanları için normallik testi uygulaması sonucunda anlamlı sonuç bulunmuştur.

Araştırmanın birinci ve ikinci alt amacı doğrultusunda 48-72 aylık çocukların sosyal beceri ve davranış listesi puanlarının bağımsız değişkenlere göre incelenmesinde iki kategorisi olan değişkenler için “Bağımsız örneklem için T testi” ve parametrik olmayan karşılığı “Mann Whitney U Testi”, ikiden fazla kategoriye sahip değişkenler için “Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve parametrik olmayan karşılığı “Kruskall Wallis H Testi” kullanılmıştır. Araştırmanın üçüncü alt problemi için çocuk davranış listesi ve sosyal beceri puanları arasındaki ilişki incelenirken “Pearson Momentler Çarpım Korelasyonu” kullanılmıştır. Çalışmada hipotez testleri için anlamlılık değeri 0,05 olarak alınmıştır.

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

Tablo 7

Çocuk Davranış Listesi Ortalama Puanları

N	246
Ortalama	423,6220
SS	38,62112
Minimum	314,00
Maksimum	505,00
Yüzde 25	398,00
50	429,00
75	449,00

Çocuk davranış listesi ölçeği puanları incelendiğinde 246 çocuğun katılım gösterdiği görülmektedir. Alınan en düşük puan 314 iken en yüksek puan 505’tir. Tablo 7’de görüldüğü üzere ortalama değer ise 423,6220’dır.

Tablo 8

Sosyal Beceri Ölçeği Ortalama Puanları

N	246
Ortalama	186,3537
SS	30,33582
Minimum	98,00
Maksimum	245,00
Yüzde 25	166,00
50	193,00
75	208,00

Sosyal beceri ölçeği puanları incelendiğinde 246 çocuğun katılım gösterdiği görülmektedir. Alınan en düşük puan 98 iken en yüksek puan 245'tir. Tablo 8'de görüldüğü üzere ortalama değer ise 186,3537'dir.

4.2 Davranış Listesi Puanlarına Ait demografik Özelliklere Göre Bulgular

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 48-72 ay çocukların çocuk davranış liste becerileri;

- Çocuğun cinsiyeti
- Çocuğun yaşı
- Kurum türü
- Annenin öğrenim durumuna göre farklılık göstermekte midir?

a) Cinsiyet:

Tablo 9

Davranış Listesi Puanlarının Cinsiyetlere Göre Karşılaştırılması

Çocuk Davranış Listesi Ölçeği Alt Boyutları	Cinsiyet	N	Ortalama	Ss	Sd	T	p
Gayretli Kontrol	Kız	114	135,66	15,588	244	3,900	,000
	Erkek	132	127,68	16,341			
Olumsuz Duygulanım	Kız	114	138,18	9,924	236,998	3,246	,001
	Erkek	132	133,27	13,716			
Dışa Dönüklük	Kız	114	164,68	16,216	241,657	-3,494	,001
	Erkek	132	172,93	20,759			

Çocukların davranış listesi ölçeği alt boyutlarına göre aldıkları puanlar incelendiğinde Gayretli Kontrol alt boyutunda kız öğrencilerin aritmetik ortalaması 135,66; erkek çocukların aritmetik ortalaması ise 127,68 olduğu görülmektedir. Olumsuz Duygulanım alt boyutunda ise kız öğrencilerin aritmetik ortalaması 138,18; erkek çocukların aritmetik ortalaması ise 133,27'dir. Dışa Dönüklük alt boyutu incelendiğinde kız öğrencilerin aritmetik ortalaması 164,68; erkek öğrencilerin aritmetik ortalaması ise 172, 93'tür.

Çocuk cinsiyetine göre "Gayretli Kontrol" alt boyutunda ($t(244)=3,900$, $p=,000<,05$) anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık kız çocukların gayretli kontrol alt boyutundan erkek çocuklara göre daha yüksek puan almalarından kaynaklanmaktadır.

Çocuk cinsiyetine göre "Olumsuz Duygulanım" alt boyutunda ($t(236,998)=3,246$, $p=,001<,05$) anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık kız çocukların olumsuz duygulanım alt boyutundan erkek çocuklara göre daha yüksek puan almalarından kaynaklanmaktadır.

Çocuk cinsiyetine göre "Dışa Dönüklük" alt boyutunda ($t(241,657)=-3,494$, $p=,001<,05$) anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık erkek çocukların gayretli dışa dönüklük alt boyutundan kız çocuklara göre daha yüksek puan almalarından kaynaklanmaktadır.

Araştırmaya katılan çocukların cinsiyetlerine göre mizaç özelliklerinde farklılık olup olmadığı incelendiğinde gayretli kontrol, olumsuz duygulanım ve dışa dönüklük alt boyutlarında anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Gayretli kontrol ve olumsuz duygulanım alt boyutlarında kız çocukları lehine bir anlamlılık söz konusudur. Bu mizaç özelliklerinde kız çocukları erkek çocuklara göre daha yüksek ortalamaya sahiptirler. Dışa dönüklük alt boyutunda ise erkek çocukları lehine bir anlamlılık söz konusudur. Bu mizaç özelliğinde erkek çocukları kız çocuklara göre daha yüksek ortalamaya sahiptirler.

Literatür incelendiğinde; Else-quest vd. (2006) mizaçtaki cinsiyet farklılıklarına dair yaptıkları bir metaanaliz çalışmasında kız çocuklarının dikkatlerini ve dürtülerini düzenlemede (gayretli kontrol alt boyutu engelleme denetimi özelliği) erkek çocuklara göre daha iyi oldukları tespit edilmiştir. Yine aynı çalışmada erkek çocukların kız çocuklara göre daha (dışadönüklük alt boyutu özelliklerinden) hareketli ve yüksek yoğunluklu uyaranlara karşı daha duyarlı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bunlarla beraber literatürde çocuğun cinsiyetinin mizaç özellikleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını gösteren çalışmalar da vardır. (Aynur Nalbant, 2016; Erşahin Şafak, 2016).

b) Yaş:

Tablo 10

Davranış Listesi Puanlarının Yaşlara Göre Betimsel İstatistik Bulguları

Çocuk Davranış Listesi				
Ölçeği Alt Boyutları	Çocuk Yaşı	N	Ortalama	Ss
Gayretli Kontrol	48 ay	168	132,09	15,460
	60 ay	69	128,91	19,200
	72 ay	9	137,00	8,352
Olumsuz Duygulanım	48 ay	168	135,79	13,353
	60 ay	69	133,61	9,298
	72 ay	9	146,00	6,538
Dışa Dönüklük	48 ay	168	170,86	19,411
	60 ay	69	163,17	17,782
	72 ay	9	182,00	13,500

Tablo 11

Davranış Listesi Puanlarının Yaşlara Göre Karşılaştırılması Anova Sonuçları

Çocuk Davranış Listesi Ölçeği Alt Boyutları	Çocuk Yaşı	N	Ortalama	Ss	F	p	Fark
Gayretli Kontrol	48 ay	168	132,09	15,460	1,462	,234	
	60 ay	69	128,91	19,200			
	72 ay	9	137,00	8,352			
Olumsuz Duygulanım	48 ay	168	135,79	13,353	4,227	,016	3>2
	60 ay	69	133,61	9,298			
	72 ay	9	146,00	6,538			
Dışa Dönüklük	48 ay	168	170,86	19,411	6,281	,002	1>2 3>2
	60 ay	69	163,17	17,782			
	72 ay	9	182,00	13,500			

Levene testi sonuçlarına göre gayretli kontrol ve olumsuz duygulanım alt boyutlarında varyans homojenliğinin sağlandığı ancak dışa dönüklük alt boyutunda varyansların homojen dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sebeple post hoc testleri için gayretli kontrol ve olumsuz duygulanım alt boyutları için Scheffe testi uygulanırken dışa dönüklük alt boyutu için Games Howell testi uygulanmıştır. Ayrıca dışa dönüklük alt boyutu için welch testi uygulaması yapılmıştır.

Tabloda araştırmaya katılan çocukların yaşlarına göre mizaç özelliklerinde farklılık olup olmadığı sunulmuştur. Çocuk yaşına göre gayretli kontrol mizaç alt boyutunda ($F(394,351)=1,462$ $p=,234$, $p>,05$) anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür.

Çocuk yaşına göre olumsuz duygulanım ($F(626,097)=4,227$ $p=,016$, $p<,05$) ve dışa dönüklük ($F(2219,776)=6,281$ $p=,002$, $p<,05$) mizaç alt boyutlarında ise anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Bu anlamlı farklılık 72 ay çocuklarının olumsuz duygulanım alt boyutu mizaç özelliklerinin 60 ay çocuklarının olumsuz duygulanım alt boyutu mizaç özelliği düzeyinden daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Bir diğer anlamlı farklılık ise 48 ay çocuklarının dışa dönüklük alt boyutu mizaç özelliklerinin 60 ay çocuklarının dışa dönüklük alt boyutu mizaç özelliği düzeyinden; 72 ay çocuklarının dışa dönüklük alt boyutu mizaç özelliklerinin 60 ay çocuklarının mizaç özelliği düzeyinden daha yüksek olmasından

kaynaklanmaktadır. Gerçekleştirilen araştırma, gerçekleştirilen diğer çalışmaların bulgularına diğer alt boyutlar açısından önemli katkı sağlamaktadır.

c) Kurum Türü:

Tablo 12

Davranış Listesi Puanlarının Kurum Türlerine Göre Karşılaştırılması

Çocuk Davranış Listesi Ölçeği Alt Boyutları	Kurum Türü	N	Ortalama	Ss	Sd	T	P
Gayretli Kontrol	Resmi	78	134,42	15,015			
	Özel	168	129,96	16,938	244	-1,990	,048
Olumsuz Duygulanım	Resmi	78	136,96	10,140			
	Özel	168	134,89	13,201	191,265	-1,348	,179
Dışa Dönüklük	Resmi	78	167,23	17,658			
	Özel	168	173,15	19,644	244	-2.270	,024

Çocukların davranış listesi ölçeği alt boyutlarına göre aldıkları puanlar incelendiğinde Gayretli Kontrol alt boyutunda resmî kurumların aritmetik ortalaması 134,42; özel kurumların aritmetik ortalaması ise 129,96 olduğu görülmektedir. Olumsuz Duygulanım alt boyutunda ise resmî kurumların aritmetik ortalaması 136,96; özel kurumların aritmetik ortalaması ise 134,89'dur. Dışa Dönüklük alt boyutu incelendiğinde resmî kurumların aritmetik ortalaması 167,23; özel kurumların aritmetik ortalaması ise 173,15'tir.

Kurum türüne göre “Gayretli Kontrol” alt boyutunda ($t(244)=-1,990$, $p=,048<,05$) anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık özel kuruma devam eden çocukların gayretli kontrol alt boyutundan resmi kuruma devam eden çocuklara göre daha yüksek puan almalarından kaynaklanmaktadır.

Kurum türüne göre “Olumsuz Duygulanım” alt boyutunda ($t(191,265)=-1,348$, $p=,179>,05$) anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir.

Kurum türüne göre “Dışa Dönüklük” alt boyutunda ($t(244)=-2.270$, $p=,024<,05$) anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık özel kuruma devam eden çocukların dışa

dönüklük alt boyutundan resmi kuruma devam eden çocuklara göre daha yüksek puan almalarından kaynaklanmaktadır.

Araştırmaya katılan çocukların kurum türüne göre mizaç özelliklerinde farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Sonuç olarak gayretli kontrol ve dışa dönüklük alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmuştur. Özel kuruma devam eden çocukların resmi kuruma devam eden çocuklara oranla gayretli kontrol ve dışa dönüklük alt boyutları mizaç özelliklerinden daha yüksek puan aldıkları söylenebilir.

d) Annenin Öğrenim Durum

Tablo 13

Davranış Listesi Puanlarının Anne Öğrenim Durumuna Göre Betimsel İstatistik Bulguları

Çocuk Davranış Listesi				
Ölçeği Alt Boyutları	Anne Öğrenim Durumu	N	Ortalama	Ss
Gayretli Kontrol	İlkokul-ortaokul mezunu	24	136,38	15,039
	Lise mezunu	86	131,91	15,581
	Üniversite mezunu	136	130,16	17,141
Olumsuz Duygulanım	İlkokul-ortaokul mezunu	24	134,96	10,507
	Lise mezunu	86	135,15	9,278
	Üniversite mezunu	136	135,90	14,234
Dışa Dönüklük	İlkokul-ortaokul mezunu	24	162,38	16,288
	Lise mezunu	86	171,33	18,326
	Üniversite mezunu	136	168,90	20,029

Tablo 14

Davranış Listesi Puanlarının Anne Öğrenim Durumlarına Göre Karşılaştırılması ANOVA Sonuçları

Çocuk Davranış Listesi Ölçeği Alt Boyutları	Anne Öğrenim Durumu	N	Ortalama	Ss	F	p	Fark
Gayretli Kontrol	İlkokul-ortaokul mezunu	24	136,38	15,039	1,529	,193	
	Lise mezunu	86	131,91	15,581			
	Üniversite mezunu	136	130,16	17,141			
Olumsuz Duygulanım	İlkokul-ortaokul mezunu	24	10,507	13,353	,128	,880	
	Lise mezunu	86	135,15	9,278			
	Üniversite mezunu	136	135,90	14,234			
Dışa Dönüklük	İlkokul-ortaokul mezunu	24	162,38	16,288	2,075	,078	
	Lise mezunu	86	171,33	18,326			
	Üniversite mezunu	136	168,90	20,029			

Levene testi sonuçlarına göre olumsuz duygulanım alt boyutunda varyans homojenliğinin sağlandığı ancak dışa dönüklük ve gayretli kontrol alt boyutunda varyansların homojen dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sebeple post hoc testleri için olumsuz duygulanım alt boyutu için Scheffe testi uygulanırken dışa dönüklük ve gayretli kontrol alt boyutu için Games Howell testi uygulanmıştır. Ayrıca dışa dönüklük ve gayretli kontrol alt boyutu için welch testi uygulaması yapılmıştır. Tabloda araştırmaya katılan çocukların yaşlarına göre mizaç özelliklerinde farklılık olup olmadığı sunulmuştur. Anne öğrenim durumuna göre gayretli kontrol mizaç alt boyutunda ($F(243)=1,529$ $p=,193$, $p>,05$) , olumsuz duygulanım mizaç alt boyutunda ($F(243)=,128$ $p=0,880$, $p>,05$) ve dışa dönüklük mizaç alt boyutunda ($F(243)=2,075$ $p=,078$, $p>,05$) anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür.

Literatüre incelendiğinde gerçekleştirilmiş araştırmada (Altun Nalbant, 2016) ebeveynlerin eğitim seviyesinin çocuklarının mizaç özellikleri üzerinde etkisinin olup olmadığı incelenmiş ve herhangi anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, gerçekleştirilen çalışmayı destekler niteliktedir.

4.3 Sosyal Beceri Listesi Puanlarına Ait Demografik Özelliklere Göre Bulgular

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 48-72 ay çocukların sosyal becerileri;

- Çocuğun cinsiyeti
- Çocuğun yaşı
- Kurum türü
- Annenin öğrenim durumuna göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 15

Sosyal Beceri Puanlarının Cinsiyetlere Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	N	X	S	Sd	t	p
Kız	114	191,7632	23,97060	244	2,630	0,009
Erkek	132	181,6818	34,32208			

Çocukların sosyal beceri alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı fark saptanmıştır ($t(244)=2.630$; $p<0.05$). Tablo 15'te görüldüğü gibi kız çocukların ortalaması 191,7632, erkek çocukların ortalaması 181,6818 olarak bulunmuştur. Yapılan analiz sonucunda kız çocukların sosyal becerilerinin erkek çocuklara göre fazla olduğu söylenebilir.

a) Yaş:

Tablo 16

Sosyal Beceri Puanlarının Yaşlara Göre Betimsel İstatistik Bulguları

Yaş	N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
48 ay	168	182,2500	29,94141
60 ay	69	194,0870	31,04917
72 ay	9	203,6667	8,23104
Toplam	246	186,3537	30,33582

Tablo 17

Sosyal Beceri Puanlarının Yaşlara Göre Karşılaştırılması Anova Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	9653,253	2	4826,627			2-1
Gruplariçi	215810,978	243	888,111	5,435	.005	3-1
Toplam	225464,232	245				

Tablo 17’de görüldüğü gibi Anova sonucunda çocukların sosyal beceri puan ortalamaları yaşlara göre anlamlı bir farka rastlanmıştır ($F(186,3537)=5,435$, $p<0.05$). Farkın kaynağı için yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda yaş grubu olarak 60 ay ile 48 ay olma durumu arasında ayrıca 72 ay ile 48 ay olma durumu arasında anlamlı farklılık görülmüştür. 60 ay olma durumu için sosyal beceri açısından 48 ay olma durumuna göre daha iyi olduğu söylenebilir. Ayrıca 72 ay olma durumu için sosyal beceri açısından 48 ay olma durumu için de aynı şey söylenebilir.

b) Kurum Türü:

Tablo 18

Sosyal Beceri Puanlarının Kurum Türlerine Göre Karşılaştırılması

Kurum Türü	N	X	S	Sd	t	p
Özel	168	188,7091	26,26832			
				244	1,745	,082
Resmi	78	181,5556	37,00000			

Çocukların sosyal beceri düzeyleri alt boyutu arasında kurum türüne göre anlamlı bir fark saptanamamıştır. (($t(244)=1,745$; $p=,082$) ($p>0,05$). Tablo 4.1.4'te görüldüğü gibi özel kuruma devam eden çocukların aritmetik ortalaması 188,7091; resmi kuruma devam eden çocukların aritmetik ortalaması 181,5556 olarak bulunmuştur. Sosyal becerileri için kurum türü aralarında fark gözlenmemiştir. Ortalamalar arasındaki fark örneklemden kaynaklı tesadüfi bir fark olarak yorumlanabilir.

c) Annenin Öğrenim Durumu

Tablo 19

Sosyal Beceri Puanlarının Anne Öğrenim Durumlarına Göre Betimsel İstatistik Bulguları

Anne Öğrenim Durumu	N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
İlkokul-Ortaokul Mezunu	27	193,7778	29,22767
Lise Mezunu	81	186,9630	25,72909
Üniversite Mezunu	138	184,5435	32,90378
Toplam	246	186,3537	30,33582

Tablo 20

Sosyal Beceri Puanlarının Anne Öğrenim Durumlarına Göre Karşılaştırılması Anova Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	1970,437	2	985,219			
Gruplariçi	223493,795	243	919,728	1,071	.344	
Toplam	225464	245				

Tablo 20’de görüldüğü gibi Anova sonucunda çocukların sosyal beceri puan ortalamaları anne öğrenim durumuna göre anlamlı bir farka rastlanmamıştır. ($F(186,3537)=1,071$; $p>0.05$).

4.4. Sosyal Beceri ve Mizaç Özellikleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların sosyal becerileri ile mizaç özellikleri arasında ilişki var mıdır?

Tablo 21

Sosyal Beceri Ölçeği Alt Boyutları ile Çocuk Davranış Listesi Alt Boyutları Karşılaştırması Pearson Tablosu

	N	Ortalama	SS
Çocuk Davranış Listesi Alt Boyutları			
Gayretli Kontrol	246	131,38	16,454
Olumsuz Duygulanım	246	135,55	12,330
Dışa Dönüklük	246	169,11	19,201
Sosyal Beceri Ölçeği Toplam Puan	246	186,3537	30,33582

Tablo 22

Sosyal Beceri Ölçeği Alt Boyutları ile Çocuk Davranış Listesi Alt Boyutları Karşılaştırması
Pearson Tablosu

Sosyal Beceri Ölçeği Toplam Puan		
Gayretli Kontrol	r	-,218*
	p	,001
Olumsuz Duygulanım	r	-,052
	p	,413
Dışa Dönüklük	r	,223*
	p	,000

*p<,05

Tablo 22’de çocukların sosyal becerileri ile çocukların mizaç özellikleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir.

Gayretli kontrol mizaç alt boyutu ile sosyal beceriler arasında p<,05’e göre negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Olumsuz duygulanım mizaç alt boyutu ile sosyal beceriler arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Dışa dönüklük alt boyutu ile sosyal beceriler arasında p<,05’e göre pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır.

Sosyal beceriler ile mizaç özellikleri arasındaki ilişki incelendiğinde çocukların bazı mizaç özellikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamışken, bazı mizaç özellikleriyle pozitif ve negatif yönde düşük düzeyde ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Montroy, Bowles, Skibbe ve Foster (2014) ise gerçekleştirmiş oldukları araştırmalarında, cinsiyet değişkeni bakımından çocukların problem davranışlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulgulamamışlardır. Kapıkıran, İrvendi ve Adak (2006) ise bu sonuçların tersi bulgular elde etmişlerdir. Ayrıca çalışmalarındaki cinsiyete yönelik farklılıklar üzerinde, yaşanan çevre, sosyoekonomik etkenler ve ebeveyn eğitim durumunun etkili olduğu da düşünülmektedir. Yapılan araştırmada, 48-72 aylık çocukların yaş değişkenine göre; mizaç boyutlarından da "tepkiellik" boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak manidar bir fark vardır. 5 yaşındaki çocukların puan ortalamalarının 6 yaşındaki çocukların puan ortalamalarından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Küçük yaş çocukların ortamlara ve durumlara daha kolay uyum sağlayabildikleri düşünülmektedir. Bu bulgular Altan’ın (2006) bulguları ile farklılaşmaktadır. Altan (2006), çocukların yaş değişkenine göre mizaç alt boyutlarından herhangi birinde farklılaşma bulgulamamıştır.

BÖLÜM IV

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmada 48-72 ay okul öncesi dönem çocuklarının mizaç özellikleri ile sosyal becerileri arasındaki ilişki çeşitli değişkenlerle değerlendirilerek incelenmiştir. Bu bölümde araştırma ile elde edilen bulgular üzerinde tartışmaya ve ulaşılan sonuçlara yer verilmiş, son olarak bulgulara ve sonuçlara bağlı olarak önerilerde bulunulmuştur.

5.1 Sonuç ve tartışma

Çalışmanın temel değişkenleri olan mizaç özellikleri ve sosyal becerilerinden alınan puanların cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırmaya katılan çocukların cinsiyetlerine göre mizaç özelliklerinde farklılık olup olmadığı incelendiğinde gayretli kontrol, olumsuz duygulanım ve dışa dönüklük alt boyutlarında anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Gayretli kontrol ve olumsuz duygulanım alt boyutlarında kız çocukları lehine bir anlamlılık söz konusudur. Bu mizaç özelliklerinde kız çocukları erkek çocuklara göre daha yüksek ortalamaya sahiptirler. Dışa dönüklük alt boyutunda ise erkek çocukları lehine bir anlamlılık söz konusudur. Bu mizaç özelliğinde erkek çocukları kız çocuklara göre daha yüksek ortalamaya sahiptirler.

Literatür incelendiğinde; Else-quest vd. (2006) mizaç üzerinde cinsiyet etkisine dair yaptıkları bir metaanaliz çalışmasında kız çocuklarının dikkatlerini ve dürtülerini düzenlemede (gayretli kontrol alt boyutu engelleme denetimi özelliği) erkek çocuklara göre daha başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yine aynı çalışmada erkek çocukların kız çocuklara göre daha (dışadönüklük alt boyutu özelliklerinden) hareketli ve yüksek yoğunluklu uyaranlara karşı daha hassas oldukları tespit edilmiştir. Bunlarla beraber literatür incelendiğinde çocuklarda cinsiyet değişkeninin, mizaç özellikleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını gösteren çalışmalar da söz konusudur. (Aynur Nalbant, 2016; Erşahin Şafak, 2016).

Çocukların sosyal beceri alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı fark saptanmıştır. Yapılan analiz sonucunda kız çocukların sosyal becerilerinin erkek çocuklara göre fazla olduğu söylenebilir.

Yapılan inceleme sonucunda çocuk yaşına göre olumsuz duygulanım ve dışa dönüklük mizaç alt boyutlarında ise anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Bu anlamlı farklılık 72 ay çocuklarının olumsuz duygulanım alt boyutu mizaç özelliklerinin 60 ay çocuklarının olumsuz duygulanım alt boyutu mizaç özelliği düzeyinden daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Bir diğer anlamlı farklılık ise 48 ay çocuklarının dışa dönüklük alt boyutu mizaç özelliklerinin 60 ay çocuklarının dışa dönüklük alt boyutu mizaç özelliği düzeyinden; 72 ay çocuklarının dışa dönüklük alt boyutu mizaç özelliklerinin 60 ay çocuklarının mizaç özelliği düzeyinden daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Çocukların sosyal beceri puan ortalamaları yaşlara göre incelendiğinde anlamlı bir farka rastlanmıştır. Farkın kaynağı için yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda yaş grubu olarak 60 ay ile 48 ay olma durumu arasında ayrıca 72 ay ile 48 ay olma durumu arasında anlamlı farklılık görülmüştür. 60 ay olma durumu için sosyal beceri açısından 48 ay olma durumuna göre daha iyi olduğu söylenebilir. Ayrıca 72 ay olma durumu için sosyal beceri açısından 48 ay olma durumu için de aynı şey söylenebilir.

Araştırmaya katılım sağlayan çocukların kurum türüne göre mizaç özelliklerinde farklılık durumu incelenmiştir. Sonuç olarak gayretli kontrol ve dışa dönüklük alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmuştur. Özel kuruma devam eden çocukların resmi kuruma devam eden çocuklara oranla gayretli kontrol ve dışa dönüklük alt boyutları mizaç özelliklerinden daha yüksek puan aldıkları söylenebilir. Çocukların sosyal beceri düzeyleri alt boyutu arasında kurum türüne göre anlamlı bir fark saptanamamıştır. Sosyal becerileri için kurum türü aralarında fark gözlenmemiştir. Ortalamalar arasındaki fark örneklemden kaynaklı tesadüfi bir fark olarak yorumlanabilir.

Anne öğrenim durumuna göre gayretli kontrol mizaç alt boyutunda, olumsuz duygulanım mizaç alt boyutunda ve dışa dönüklük mizaç alt boyutunda anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Literatür incelendiğinde gerçekleştirilen bir araştırmada (Altun Nalbant, 2016) ebeveynlerin öğrenim düzeyinin çocuklarının mizaç özellikleri üzerinde herhangi anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum gerçekleştirilen çalışmayı destekler niteliktedir. Araştırma inceleme sonucunda çocukların sosyal beceri puan ortalamaları anne öğrenim durumuna göre anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Ebeveyn eğitim durumunun, çocukların sosyal becerileri üzerinde etkili olmadığı düşünülmektedir. Yapılan araştırma, Özbey ve Alisinanoğlu (2009) gerçekleştirmiş oldukları çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Yükçü ve Demircioğlu (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da bu sonuçlara benzer olarak, çocukların sosyal beceri ve alt boyutları üzerinde annelerin eğitim

durumunun bir etkisine rastlanmamıştır. Kalyoncuoğlu'nun (2018) çalışmasında ise sosyal beceri ve alt boyutlarında lisans mezunu olan annelerin çocuklarının lehine anlamlı bir farklılık bulgulanmıştır. Güven ve diğerleri (2006) araştırmalarında annelerin eğitim durumundaki artış ile çocukların sosyal ve duygusal uyumları arasında pozitif yönlü bir uyum olduğunu bulgulamışlardır. Görgü'nün (2015) gerçekleştirmiş olduğu çalışmada; anne eğitim düzeyi yükseköğretim olan çocukların, anne eğitim düzeyi lise ve ilköğretim olan çocuklara göre sosyal beceri puan ortalamaları daha yüksek bulgulanmıştır.

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların sosyal becerileri ile mizaç özellikleri arasında ilişki olup olmadığı sorgulandığında çocukların sosyal beceri ve mizaç özellikleri arasındaki ilişki incelenmiş gayretli kontrol mizaç alt boyutu ile sosyal beceriler arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu; olumsuz duygulanım mizaç alt boyutu ile sosyal beceriler arasında ise anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Dışa dönüklük alt boyutu ile sosyal beceriler arasında da pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal beceriler ile mizaç özellikleri arasındaki ilişki incelendiğinde çocukların bazı mizaç özellikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, bazı mizaç özellikleriyle pozitif ve negatif yönde düşük düzeyde ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

5.2 Öneriler

Araştırmada öğretmen değerlendirmesine dayalı olarak çocukların mizaç özellikleri ve sosyal beceri düzeyleri nicel veri toplama araçları kullanılarak belirlenmiştir. Elde edilen bulgular için nitel veri toplama yöntemleri de kullanılarak desteklenmesi ve çeşitlendirilmesi sağlanabilir.

Araştırmada erkek çocukların sosyal becerilerinin kız çocuklara göre daha düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Bu sebeple gerçekleştirilen sosyal beceri eğitim programlarında erkek çocuklar için becerilerini geliştirmeye yönelik düzenlemelerin yapılması, belki yoğun çalışmaların eklenmesi önerilmektedir. Mizaç özellikleri için özel ve resmî kurumlar arasındaki farkların önlenmesi adına gerekli araştırmalar üzerine çeşitli çalışmalar yürütülebilir.

Sosyal beceriler ve mizaç özellikleri ile ilgili yapılacak olan çalışmaların sonuçlarından daha fazla eğitimcinin, ebeveynin, ilgilinin yararlanabilmesi için araştırmacılar ve örgün eğitim

kurumları arasındaki koordinasyon ve iş birliğini geliştirmeye yönelik çalışmalar düzenlenebilir. Böylelikle daha geniş bir kitleye sunum gerçekleştirilebilir.

Okul öncesi eğitim almayan çocuklar ile alan çocuklar arasındaki farkı görebilmek için bu çalışma okul öncesi eğitim almayan çocuklar için de uygulanabilir.

MEB aracılığıyla çocukların; mizaçları, sosyal becerileri ve problem davranışları ile ilgili, öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimler verilebilir.

Farklı aile yapılarına, eğitim düzeylerine, sosyoekonomik düzeylere sahip ailelere ulaşılan daha geniş kapsamlı bir çalışma gerçekleştirilebilir. Kullanılan çocuk davranış listesi ölçeği ile ilgili literatürde çok fazla çalışma olmaması alt boyutlara ilişkin bulguların tartışılmasını sınırlı tutmaktadır. Mizaç özellikleri ile ilgili bundan sonra yapılacak çalışmalarda mevcut araştırmadaki ölçek kullanılarak alan yazına katkı sağlanabilir.

Ebeveynlerin mizaç, sosyal beceri ve problem davranışlarını inceleyen çalışmalar yapılarak, çocukları ile ne derece paralellik gösterdikleri ve çocuklarını nasıl etkiledikleri araştırılabilir.

Çocuklar için sosyal beceri, mizaç ve problem davranışlara yönelik daha fazla değişkene yer verilerek, daha kapsamlı çalışmalar ortaya konulabilir.

KAYNAKLAR

- Acar, I. H., Kutaka, T. S., Rudasill, K. M., Torquati, J. C., Coplan, R. J., & Yıldız, S. (2018). Examining the roles of child temperament and teacher-child relationships as predictors of Turkish children's social competence and antisocial behavior. *Current Psychology*, 1-15. <https://core.ac.uk/download/pdf/188140795.pdf> Adresinden erişilmiştir.
- Acarkan, İ. (2017). *Çocuklar neden farklı? Enneagram-dokuz mizaç modeline göre kişilik gelişimi*. İstanbul: Kurtuba
- Akın-Sarı, B., İşeri, E., Yalçın, Ö., Aslan, A. A., & Şener, Ş. (2012). Çocuk Davranış Listesi Kısa Formunun Türkçe Güvenilirlik Çalışması ve Geçerliliğine İlişkin Ön Çalışma. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 15(3). https://www.researchgate.net/profile/Burcu-Sari-4/publication/304657647_Reliability_Study_of_Turkish_Version_of_Children's_Behavior_Questionnaire_Short_Form_and_a_Validitiy_Prestudy/links/577629b808aeb9427e275621/Reliability-Study-of-Turkish-Version-of-Childrens-Behavior-Questionnaire-Short-Form-and-a-Validitiy-Prestudy.pdf Adresinden 6 Şubat 2024 tarihinde erişilmiştir.
- Altay, F. B., ve Güre, A. (2012). Okulöncesi kuruma (devlet-özel) devam eden çocukların sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları ile annelerinin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4), 2699-2718. <https://search.trdizin.gov.tr/yayin/detay/140364> Adresinden 20 Kasım 2023 tarihinde erişilmiştir.
- Baumeister, R. F., Heatherton, T. F., & Tice, D. M. (1994). *Losing control: How and why people fail at self-regulation*. San Diego: Academic Press.
- Beyazkürk, D., Anlıak, S., ve Dinçer, Ç. (2007). Çocuklukta akran ilişkileri ve arkadaşlık. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 26, 13-26. https://www.researchgate.net/publication/305618619_Cocuklukta_Akran_Iliskileri_ve_Arkadaslik Adresinden 1 Şubat 2024 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Biederman, J., Rosenbaum, J.F., Chaloff, J., & Kagan, J. (1995). Behavioural inhibition as a risk factor for anxiety disorders. In J.S. March (ed.), *Anxiety disorders in children and adolescents* (pp. 61–81). New York: Guilford Press. <https://psycnet.apa.org/record/1995-97681-003> Adresinden erişim sağlanmıştır.

- Bilek, M. H. (2011). *Okul öncesi dönem çocuklarının ev ile okul ortamındaki sosyal becerilerinin karşılaştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne. (Tez No:321029)
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Ö. E. Akgün, Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çubukçu, Z., ve Gültekin, M. (2006). İlköğretimde öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler. *Bilig/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 155-174 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/234388> Adresinden 10 Aralık 2023 tarihinde erişilmiştir.
- Cüceloğlu, D. (2000). *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları*, İstanbul, Remzi Kitabevi
- Darling-Churchill, K. E. & Lippman, L. (2016). Early childhood social and emotional development: Advancing the field of measurement. *Journal of Applied Developmental Psychology*,45, 8-18. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2016.02.003>
- Daş, M (2020). *Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocukların ve Ebeveynlerinin Mizaç Özelliklerinin ve Davranışsal İnhibisyon Sistemi/Davranışsal Aktivasyon Sistemlerinin Değerlendirilmesi* (Uzmanlık Tezi) Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi-Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş. YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 650431)
- Dülger Ceylan, E. (2022). *Öz-Düzenleme Eğitim Programının 5-6 Yaş Çocuklarında Zihin Kuramı, Öz-Düzenleme ve Sosyal Yetkinlik Becerilerine Etkisi* (Doktora Tezi) YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 767240)
- Erarslan Çapan, B., & Korkut Owen, F. (2017). Çocukların kendilik değerini geliştirmede kendilik değeri geliştirme programı ve sosyal ve duygusal eğitim programının etkililiği. *Electronic Journal of Social Sciences*,6 (62), 756-769. doi:[10.17755/esosder.305405](https://doi.org/10.17755/esosder.305405)
- George, D. and Mallery, P. (2010) SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference 17.0 Update. 10th Edition, Pearson, Boston
- Gülay, H. (2009). Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkiler. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(22), 82-93. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/857167> Adresinden 23 Aralık 2024 tarihinde erişim sağlanmıştır.

- Howes, C. (2009). Friendships and peers. In Benson, J. B., Haithh, M. (Ed.), *Social and emotional development in infancy and early childhood* (156-166). UK: Elsevier.
- Kagan J, Reznick JS, Snidman N, Gibbons J, Johnson MO. (1988) Childhood derivatives of inhibition and lack of inhibition to the unfamiliar. *Child Dev.* 1988;59:1580- 1589 <https://doi.org/10.2307/1130672>
- Kagan, J. (1994). Galen's Prophecy: Temperament in Human Nature. Kagan, J., Snidman, N., & Arcus, D. (1995). The role of temperament in social development. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 771(1), 485-490. <https://doi.org/10.4324/9780429500282>
- Kagan, J., Snidman, N., & Arcus, D. (1998). *Childhood derivatives of high and low reactivity in infancy*. Child development, 69(6), 1483-1493. <https://doi.org/10.2307/1132126>
- Kagan, J., Snidman, N., Kahn, V., Towsley, S., Steinberg, L., & Fox, N. A. (2007). The preservation of two infant temperaments into adolescence. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, i-95. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5834.2007.00436.x>
- Karasar, N. (1984). *Araştırmalarda rapor hazırlama*. Ankara: Hacettepe Taş Kitapçılık Limited Şti.
- Kaya, İ. (2020). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Fiziksel ve İlişkisel Saldırganlıklarının Mizaç Özellikleri ile İlişkisinin İncelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 9 (5): 3361-3378. doi:[10.15869/itobiad.729008](https://doi.org/10.15869/itobiad.729008)
- Luiselli, J. K., McCarty, J. C., Coniglio, J., Zorilla-Ramirez, C., & Putnam, R. F. (2005). Social skills assessment and intervention. *Journal of Applied School Psychology*, 21(1), 21–38. https://doi.org/10.1300/J370v21n01_02
- Metin Aslan, Ö. (2016). Davranışsal Ketlenme, Sosyal İçedönüklük, Utangaçlık ve Sosyal İlgisizlik Üzerine Bir Derleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(57), 487-511. <https://doi.org/10.17755/esosder.69298>
- Metin Aslan, Ö. (2018) Peer Rejection and Internalizing Behavior: The Mediating Role of Peer Victimization in Preschool, *The Journal of Genetic Psychology*, 179:4, 198-206, doi: [10.1080/00221325.2018.1468993](https://doi.org/10.1080/00221325.2018.1468993)
- Murray, L., De Rosnay, M., Pearson, J., Bergeron, C., Schofield, E., Royal-Lawson, M., & Cooper, P.J. (2008). Intergenerational transmission of social anxiety: The role of social referencing processes in infancy. *Child Development*, 79, 1049– 1064. New York: Plenum Press. doi: [10.1111/j.1467-8624.2008.01175.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2008.01175.x)

Morrison, G. S. (2021). *Günümüzde Erken Çocukluk Eğitimi*, (çev. Ed. Sibel Sönmez), Nobel Yayınları.

Oktay, A. (2000). *Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem*. Epsilon Yayıncılık.

Oktay, A., ve Polat Unutkan, Ö. (2003). “Aile Katılımı”, *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları

Oktay, A. (2013). Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 151-160
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1688> Adresinden 29 Ocak 2024 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Ömeroğlu, E., Büyüköztürk, Ş., Çakan, M., Aydoğan, Y., Kılıç Çakmak, E., Gültekin Akduman, G., ... Yurt, Ö. (2014). Okul öncesi sosyal beceri değerlendirme ölçeği anne-baba formuna ait norm değerlerinin belirlenmesi ve yorumlanması. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 102-115. doi:[10.14230/joiss69](https://doi.org/10.14230/joiss69)

Pérez-Edgar, K., & Fox, N. A. (2005). *Temperament and anxiety disorders*. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics*, 14(4), 681-706. doi: 10.1016/j.chc.2005.05.008

Rapee, R. M., Kennedy, S., Ingram, M., Edwards, S., & Sweeney, L. (2005). Prevention and early intervention of anxiety disorders in inhibited preschool children. *Journal of consulting and clinical psychology*, 73(3), 488. doi: 10.1037/0022-006x.73.3.488

Reznick JS, Hegeman IM, Kaufman ER, Woods SW, Jacobs M. Retrospective and concurrent self-report of behavioral-inhibition and their relation to adult mentalhealth. *Dev Psychopathol*. 1992; 4:301-321. <https://doi.org/10.1017/S095457940000016X>

Robins, T. W., & Fray, P. J. (1980). *Stress-induced eating: Fact, fiction or misunderstanding*. *Appetite*, 1, 103-133.

Rosenbaum, J.F., Biederman, J., Bolduc-Murphy, E.A., Faraone, S.V., Chaloff, J., Hirshfeld, D.R., & Kagan, J. (1993). Behavioural inhibition in childhood: A risk factor for anxiety disorders. *Harvard Review of Psychiatry*, 1, 2–16. doi: 10.3109/10673229309017052

Rothbart, M. (2007). *Handbook of child psychology*. Eugene: Oregon Universty

Rubin, K.H., Coplan, R.J., & Bowker, J.C. (2009). Social withdrawal in childhood. *Annual Review of Psychology*, 60, 141–171. doi: 10.1146/annurev.psych.60.110707.163642

Samancı, O., ve Uçan, Z. (2017). Çocuklarda Sosyal Beceri Eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1): 281-288 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/475787> Adresinden 1 Şubat 2024 tarihinde erişilmiştir.

Schmitz, S.; Fulker, D. W.; Plomin, R.; Zahn-Waxler, C.; Emde, R. N. & DeFries, J. C. (1999). Temperament and Problem Behaviour during Early Childhood, *International Journal Of Behavioral Development*, 23 (2), 333-355. <https://doi.org/10.1080/016502599383856>

Soto-Icaza, P., Aboitiz, F. ve Billeke, P. (2015). Çocuklarda sosyal becerilerin gelişimi: Bilişsel modellerin detaylandırılmasına yönelik sinirsel ve davranışsal kanıtlar. *Sinirbilimde Sınırlar*, 9, 333. <https://doi.org/10.3389/fnins.2015.00333>

Şahin, M. (2019). Korku, Kaygı ve Kaygı (Anksiyete) Bozuklukları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(10), 117-135. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/896292> Adresinden 6 Şubat 2024 tarihinde erişilmiştir.

UNICEF (2017). Dünya Çocuklarının Durumu Raporu. <https://www.unicef.org/earlychildhood-development>.

Uyanık Balat, G. (2016). *Okul öncesi eğitime giriş* (Cilt 6). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Yüksel G. (2004). *Sosyal Beceri Envanteri El Kitabı*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara.

EKLER

Ek 1. Demografik Bilgi Formu

Demografik Bilgi Formu

Bu form yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, annenin durumu ile alakalı sorular içermektedir. Çalışmada kişisel bilgiler gizli tutulacak şekilde kullanılacaktır.

Tarih:

Cinsiyeti: Kız () Erkek ()

Yaşı : 48 ay () 60 ay () 72 ay ()

Okul Türü: Özel () Resmi ()

Çocuğun kardeş sayısı: (Kendisi dahil) 1 () 2 () 3 () 4+ ()

Annenin Eğitim Durumu: İlkokul-Ortaokul () Lise () Üniversite ()

Minenur ÇÖPOĞLU

Sakarya Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi

Ek 2. Çocuk Davranış Listesi Ölçeği

©2000 Mary K. Rothbart,
University of Oregon
All Rights Reserved

Çocuk Davranış Listesi Kısa form 1

İsim _____

Sayı _____

Tarih _____

Cinsiyeti _____

Doğum tarihi:

Ay Gün Yıl

Tam yaşı:

Yıl Ay

Talimat: Lütfen başlamadan önce dikkatlice okuyunuz

Sonraki sayfalarda çocuğunuzun çeşitli durumlardaki tepkilerini tanımlayan çeşitli ifadelerle karşılaşacaksınız. Bu durumlar karşısında sizin çocuğunuzun tepkisinin nasıl olacağını belirtmenizi istiyoruz. Elbette, “doğru” tepki diye bir şey yoktur, çocuklar çok farklı şekilde tepki gösterebilirler ve biz de bu farklılıkların neler olduğunu öğrenmeye çalışıyoruz. Lütfen her ifadeyi okuyup onun, çocuğunuzun “geçtiğimiz altı ay içinde” benzer durumlardaki tepkisini “doğru” mu “yanlış” mı ifade ettiğine karar veriniz.

Eğer bu ifade;

çocuğunuz için **tamamıyla yanlışsa** 1’i

çocuğunuz için **çoğunlukla yanlışsa** 2’yi

çocuğunuz için **kısmen yanlışsa** 3’ü

çocuğunuz için **ne doğru ne yanlışsa** 4’ü

çocuğunuz için **kısmen doğruysa** 5’i

çocuğunuz için **çoğunlukla doğruysa** 6’yı

çocuğunuz için **tamamıyla doğruysa** 7’yi

daire içine alınız.

Eğer çocuğunuzda böyle bir durumla karşılaşmamışsanız ve bu nedenle o maddeyi yanıtlayamıyorsanız uygun değil (UD) şikkını daire içine alınız.

Lütfen her durum için bir rakamı ya da uygun değil şikkını daire içine aldığınızdan emin olunuz.

1 tamamıyla yanlış	2 oldukça yanlış	3 biraz yanlış	4 ne doğru ne yanlış	5 biraz doğru	6 oldukça doğru	7 tamamıyla doğru	UD uygun değil
--------------------------	------------------------	----------------------	----------------------------	---------------------	-----------------------	-------------------------	----------------------

Çocuğum:

Sayfa 2

1. Bir yerden başka bir yere giderken her zaman çok aceleci ve telaşlıdır.

1 2 3 4 5 6 7 UD

2. Yatağa gitmesi gerektiği söylendiğinde sinirlenir.

1 2 3 4 5 6 7 UD

3. Canı kolay yanmaz.

1 2 3 4 5 6 7 UD

4. Yüksek kaydıraklardan kaymak gibi maceralı etkinliklerden hoşlanır.

1 2 3 4 5 6 7 UD

5. Dokunduğu nesnelerin düzgün veya pürüzlü olduğunun farkına varır.

1 2 3 4 5 6 7 UD

6. Heyecanlı bir olaydan önce öylesine telaşlanır ki yerinde duramaz.

1 2 3 4 5 6 7 UD

7. Genellikle düşünmeden hemen harekete geçer.

1 2 3 4 5 6 7 UD

8. En sevdiği oyuncak kaybolduğunda veya kınıldığında içli içli ağlar.

1 2 3 4 5 6 7 UD

9. Hava soğuk veya nemli olduğunda biraz rahatsız olur.

1 2 3 4 5 6 7 UD

10. Öylesine çılgınca ve dikkatsizce oynamayı sever ki yaralanabilir.

1 2 3 4 5 6 7 UD

11. Hemen hemen herkesin yanında rahattır.

1 2 3 4 5 6 7 UD

12. Odadan odaya yürümek yerine koşmayı tercih eder.

1 2 3 4 5 6 7 UD

1 tamamıyla yanlış	2 oldukça yanlış	3 biraz yanlış	4 ne doğru ne yanlış	5 biraz doğru	6 oldukça doğru	7 tamamıyla doğru	UD uygun değil
--------------------------	------------------------	----------------------	----------------------------	---------------------	-----------------------	-------------------------	----------------------

Çocuğum:

Sayfa 3

13.	Ebeveynleri yeni kıyafet giydiklerinde farkına varır.							
	I	2	3	4	5	6	7	UD
14.	İstedığı bir şey olmadığında öfke nöbeti geçirir.							
	I	2	3	4	5	6	7	UD
15.	Yaptığı şeylere büyük hayranlık duyar.							
	I	2	3	4	5	6	7	UD
16.	Bir işle uğraşırken zihnini o iş üzerinde tutmakta zorlanır.							
	I	2	3	4	5	6	7	UD
17.	Hırsız veya "öcü"lerden korkar.							
	I	2	3	4	5	6	7	UD
18.	Dışarıdayken, çoğunlukla sessizce oturur.							
	I	2	3	4	5	6	7	UD
19.	Komik öykülerden hoşlanır fakat genelde onlara gülmez.							
	I	2	3	4	5	6	7	UD
20.	Ailesinin planları yolunda gitmezse üzülür.							
	I	2	3	4	5	6	7	UD
21.	Bir işi bitirmeden diğer işe geçer.							
	I	2	3	4	5	6	7	UD
22.	Evde oynarken yerinde duramaz (koşar, zıplar, tırmanır).							
	I	2	3	4	5	6	7	UD
23.	Yüksek sestten korkar.							
	I	2	3	4	5	6	7	UD
24.	Alçak sesleri bile dinler.							
	I	2	3	4	5	6	7	UD

1	2	3	4	5	6	7	UD
tamamıyla yanlış	oldukça yanlış	biraz yanlış	ne doğru ne yanlış	biraz doğru	oldukça doğru	tamamıyla doğru	uygun değil

Çocuğum:

Sayfa 4

25. Heyecan verici bir etkinlikten sonra sakinleşmekte güçlük çeker.
1	2	3	4	5	6	7	UD
26. Ilık banyo yapmaktan hoşlanır.
1	2	3	4	5	6	7	UD
27. Bazı görevleri başaramadığında üzülür.
1	2	3	4	5	6	7	UD
28. Sıklıkla yeni ortamlara atılır.
1	2	3	4	5	6	7	UD
29. Ufak bir kesik ya da yaralanmada bir hayli üzülür.
1	2	3	4	5	6	7	UD
30. Yapmak istediği bir şeyden alıkonulduğunda hayal kırıklığı yaşar.
1	2	3	4	5	6	7	UD
31. Ziyarete gelen sevdiği akrabalarının veya arkadaşlarının gitmeye hazırlanmaları, onu mutsuz eder.
1	2	3	4	5	6	7	UD
32. Ebeveyni dış görünümünü değiştirdiğinde, yorum getirir.
1	2	3	4	5	6	7	UD
33. Kovalamacılık gibi hareketli oyunlardan hoşlanır.
1	2	3	4	5	6	7	UD
34. Bir şeye sinirlendiğinde en az 10 dakika kızgın olur.
1	2	3	4	5	6	7	UD
35. Karanlıktan korkmaz.
1	2	3	4	5	6	7	UD
36. Yeni durumlara alışması uzun zaman alır.
1	2	3	4	5	6	7	UD

1 tamamıyla yanlış	2 oldukça yanlış	3 biraz yanlış	4 ne doğru ne yanlış	5 biraz doğru	6 oldukça doğru	7 tamamıyla doğru	UD uygun değil
--------------------------	------------------------	----------------------	----------------------------	---------------------	-----------------------	-------------------------	----------------------

Çocuğum:

Sayfa 5

37. Uzun zamandır tanıdığı insanlar arasında bile bazen çekingendir.

1 2 3 4 5 6 7 UD

38. İstenirse, yeni etkinliklere geçmeden önce bekleyebilir.

1 2 3 4 5 6 7 UD

39. Ebeveyninin veya bakıcısının yanına sokulmaktan hoşlanır.

1 2 3 4 5 6 7 UD

40. Oynamak istediği şeyi bulamazsa kızar.

1 2 3 4 5 6 7 UD

41. Ateşten korkar.

1 2 3 4 5 6 7 UD

42. Bazen yeni tanıştığı yetişkinlerle konuşurken huzursuz görünür.

1 2 3 4 5 6 7 UD

43. Ne yapacağına karar verirken yavaştır ve acele etmez.

1 2 3 4 5 6 7 UD

44. Üzgünken, birkaç dakika içinde daha iyi hissetmeye başlayabilir.

1 2 3 4 5 6 7 UD

45. Gezmeye gitmeden önce ihtiyaçlarını hazırlar.

1 2 3 4 5 6 7 UD

46. Gezi planı yaparken çok heyecanlanır.

1 2 3 4 5 6 7 UD

47. Oturma odasındaki bazı yeni nesneleri hemen farkedir.

1 2 3 4 5 6 7 UD

48. Diğer çocuklarla oynarken neredeyse hiç kahkaha atmaz.

1 2 3 4 5 6 7 UD

1 tamamıyla yanlış	2 oldukça yanlış	3 biraz yanlış	4 ne doğru ne yanlış	5 biraz doğru	6 oldukça doğru	7 tamamıyla doğru	UD uygun değil
--------------------------	------------------------	----------------------	----------------------------	---------------------	-----------------------	-------------------------	----------------------

Çocuğum:

Sayfa 6

49. Küçük kesik ve yaralara çok üzülmez.
1	2	3	4	5	6	7	UD
50. Hareketli oyunlara kıyasla sakin etkinlikleri tercih eder.
1	2	3	4	5	6	7	UD
51. Aklına gelen ilk şeyi durup düşünmeden hemen söyler.
1	2	3	4	5	6	7	UD
52. Yeni tanıdığı insanların yanında utangaçtır.
1	2	3	4	5	6	7	UD
53. İstendiğinde, sakince oturmakta zorlanır (Sinemada, otobüste vs.).
1	2	3	4	5	6	7	UD
54. Üzücü bir öykü duyduğunda pek ağlamaz.
1	2	3	4	5	6	7	UD
55. Bazen kendi kendine oynarken gülümser veya kıkırdar.
1	2	3	4	5	6	7	UD
56. Televizyondaki üzücü bir olaydan pek etkilenmez.
1	2	3	4	5	6	7	UD
57. Kendisiyle sadece konuşulması bile hoşuna gider.
1	2	3	4	5	6	7	UD
58. Gezmeye gitmeden önce çok heyecanlanır (Piknik, parti).
1	2	3	4	5	6	7	UD
59. Üzgün olduğunda, başka bir şey düşünerek çabucak neşelenir.
1	2	3	4	5	6	7	UD
60. Çocuklara oyun oynamayı rahatça teklif eder.
1	2	3	4	5	6	7	UD

1	2	3	4	5	6	7	UD
tamamıyla yanlış	oldukça yanlış	biraz yanlış	ne doğru ne yanlış	biraz doğru	oldukça doğru	tamamıyla doğru	uygun değil

Çocuğum:

Sayfa 7

61. Yatağa gitmesi gerektiği söylendiğinde pek olumsuz tepki vermez.

1 2 3 4 5 6 7 UD

62. Resim yaparken ya da kitap boyarken çok iyi yoğunlaşır.

1 2 3 4 5 6 7 UD

63. Karanlıktan korkar.

1 2 3 4 5 6 7 UD

64. Küçük bir incinmede bile ağlamaya yatkındır.

1 2 3 4 5 6 7 UD

65. Resimli kitaplara bakmaktan hoşlanır.

1 2 3 4 5 6 7 UD

66. Üzüldüğünde, kolaylıkla yatıştırılır.

1 2 3 4 5 6 7 UD

67. Yönergeleri* takip etmede iyidir.

1 2 3 4 5 6 7 UD

68. Televizyondaki veya sinemadaki "canavarlardan" pek korkmaz.

1 2 3 4 5 6 7 UD

69. Salıncakta sallanırken yükseğe çıkmayı ve hızı sever.

1 2 3 4 5 6 7 UD

70. Bazen yeni girdiği ortamlardan utangaçça ayrılır.

1 2 3 4 5 6 7 UD

71. Bir şey oluştururken veya bir şeyleri bir araya getirirken yaptığı işe odaklanır ve uzun süre ilgilenir.

1 2 3 4 5 6 7 UD

72. Kendisine şarkı söylenilmesini sever.

1 2 3 4 5 6 7 UD

*Yönerge: Durl!, Geri gön!, Sağa dön! vs. gibi...

1	2	3	4	5	6	7	UD
tamamıyla yanlış	oldukça yanlış	biraz yanlış	ne doğru ne yanlış	biraz doğru	oldukça doğru	tamamıyla doğru	uygun değil

Çocuğum:

Sayfa 8

73. Tehlikeli olduğu söylenen yerlere yavaş ve dikkatlice yaklaşır.

1 2 3 4 5 6 7 UD

74. Bir şeyi çalıştırmakta zorlansa da cesareti pek kırılmaz.

1 2 3 4 5 6 7 UD

75. Kızdığı anda sakinleştirilmesi çok zordur.

1 2 3 4 5 6 7 UD

76. Tekerlemelerde olduğu gibi ahenkli sesleri sever.

1 2 3 4 5 6 7 UD

77. Sevdiği insanlara hep gülümser.

1 2 3 4 5 6 7 UD

78. Kaba ve gürültülü oyunları sevmez.

1 2 3 4 5 6 7 UD

79. Diğer çocuklarla oynarken genelde yüksek sesli kahkahalar atar.

1 2 3 4 5 6 7 UD

80. Televizyon ya da sinema komedileri seyredirken pek kahkaha atmaz.

1 2 3 4 5 6 7 UD

81. Hayır dendiğinde yaptığı şeyi kolayca bırakabilir.

1 2 3 4 5 6 7 UD

82. Yeni bir etkinliği neredeyse en son deneyen çocuktur.

1 2 3 4 5 6 7 UD

83. Parfüm, sigara ya da yemek kokusu gibi kokuları genelde farketmez.

1 2 3 4 5 6 7 UD

84. Bir öykü dinlerken dikkati kolayca dağılır.

1 2 3 4 5 6 7 UD

1 tamamıyla yanlış	2 oldukça yanlış	3 biraz yanlış	4 ne doğru ne yanlış	5 biraz doğru	6 oldukça doğru	7 tamamıyla doğru	UD uygun değil
--------------------------	------------------------	----------------------	----------------------------	---------------------	-----------------------	-------------------------	----------------------

Çocuğum:

Sayfa 9

85. Akşamları bile enerji doludur.

1 2 3 4 5 6 7 UD

86. Ebeveyninin kucağında oturmaktan hoşlanır.

1 2 3 4 5 6 7 UD

87. Oyun oynamayı bırakması istendiğinde sinirlenir.

1 2 3 4 5 6 7 UD

88. Hızlı ve korkusuzca bisiklete binmekten hoşlanır.

1 2 3 4 5 6 7 UD

89. Bazen resimli kitaplara dalar ve uzun süre onlara bakar.

1 2 3 4 5 6 7 UD

90. Dondurma gibi bir tatlı teklif edildiğinde sakinliğini korur.

1 2 3 4 5 6 7 UD

91. Soğuk algınlığında çok zor şikayet eder.

1 2 3 4 5 6 7 UD

92. Ailesiyle dışarı çıkmayı ister ama buna pek heyecanlanmaz.

1 2 3 4 5 6 7 UD

93. Sessizce oturup insanların yaptıklarını seyretmeyi sever.

1 2 3 4 5 6 7 UD

94. Sallanmak gibi sakin ritmik etkinliklerden hoşlanır.

1 2 3 4 5 6 7 UD

Lütfen tüm soruları cevapladığınıza emin olunuz. Yardımlarınız için çok teşekkür ederiz!

**OKUL ÖNCESİ SOSYAL BECERİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ
ÖĞRETMEN FORMU**

Değerli Öğretmenimiz,

Aşağıda yer alan anket formundaki bilgilerden Dr. Öğretim Üyesi Ahmet Sakin danışmanlığında gerçekleştirilecek olan yüksek lisans tezi çalışmasında yararlanılacaktır. Çalışmanın amacı okul öncesi dönem 48-72 ay çocukların davranışsal inhibisyon düzeyleri ile sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Ölçek iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çocuklara ve size ilişkin bazı kişisel bilgileri toplamaya yönelik sorulara yer verilmiştir. İkinci bölümde ise, çocukların tanımlanan sosyal becerileri ne kadar iyi kullandıklarını belirlemeye yönelik ifadeler yer verilmiştir.

Lütfen tüm soruları cevaplayınız.

BÖLÜM 1: KİŞİSEL BİLGİLER

1. Çocuğun Adı - Soyadı:

2. Çocuğunuzun Doğum Tarihi: _____ / _____ / _____
(gün) (ay) (yıl)

3. Çocuğun cinsiyeti: () Kız () Erkek

BÖLÜM 2: SOSYAL BECERİLER

AÇIKLAMA: Aşağıda 36-72 aylık çocukların sahip olması beklenen sosyal becerileri verilmiştir. Farklı durumlardaki gözlemlerinize dayanarak çocuğun her bir davranışı ne derece iyi kullandığını aşağıda açıklanan beşli derecelendirme ölçeğinden uygun gördüğünüz seçeneği işaretleyerek belirtiniz.

- 1 Bu beceriyi kullanmada **hemen hemen** hiç iyi değil
- 2 Bu beceriyi kullanmada **nadiren** iyi
- 3 Bu beceriyi kullanmada **bazen** iyi bazen de iyi değil
- 4 Bu beceriyi kullanmada **çoğu zaman** iyi
- 5 Bu beceriyi kullanmada **hemen hemen her zaman** iyi

LÜTFEN İKİNCİ SAYFAYA GEÇİNİZ

BÖLÜM 2: SOSYAL BECERİLER

	Hemen Hemen Hiç	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman
I. BAŞLANGIÇ BECERİLERİ (1-12)				
01. Selamlaşma: Farklı ortamlarda başkalarıyla karşılaştığında sözle ya da bedeniyle selam verir mi?	1	2	3	4
02. Akranlarına ismiyle hitap etme: Akranlarıyla konuşurken isimleriyle hitap eder mi?	1	2	3	4
03. Kendini tanıtmak: Yeni tanıştığı insanlara kendini tanıtır mı?	1	2	3	4
04. Anlaşılır bir ses tonu ile konuşma: Konuşurken anlaşılır bir ses tonu kullanır mı?	1	2	3	4
05. Başkalarını tanıtmak: Yanındaki insanları gerektiğinde başkalarına tanıtır mı?	1	2	3	4
06. Teşekkür etme: Kendisine bir iyilik yapıldığında, bir hediye verildiğinde veya iltifat edildiğinde karşısındakine teşekkür eder ya da başka bir sözle vefasını gösterir mi?	1	2	3	4
07. İzin isteme: Gerektiği durumlarda bir işi yapmadan önce anne baba, öğretmen ya da diğer yetişkinler ve arkadaşlarından izin ister mi?	1	2	3	4
08. Özür dileme: Yanlış bir davranış yaptığında muhatabı olan kişilerden özür diler mi?	1	2	3	4
09. Yardım isteme: İhtiyaç duyduğunda, yardım edebilecek kişilerden uygun bir yolla yardım ister mi?	1	2	3	4
10. Vedalaşma: Bulunduğu ortamdan ayrılırken orada bulunan akranlarına ve diğer kişilere günün zamanına uygun veda sözcükleri (hoşça kal, iyi geceler, allahaısmarladık vb.) kullanır mı?	1	2	3	4
11. Soru sorma: Merak ettiği bir konuda uygun soru ifadesi ve ses tonuyla soru sorar mı?	1	2	3	4
12. Duygularını ifade etme: Ne hissettiğini sözel olarak ifade eder mi?	1	2	3	4
II. AKADEMİK DESTEK BECERİLERİ (13-24)				
13. Dinleme: Başkaları konuştuğunda dinliyor mu? (Dinlediği kişiyle göz teması kurarak sözünü kesmeden, jest ve mimikleriyle dinlediğini belli ediyor mu?)	1	2	3	4
14. Soruya cevap verme: Kendisine bir soru yöneltildiğinde uygun bir üslupla açıklamaya çalışır mı?	1	2	3	4

LÜTFEN ÜÇÜNCÜ SAYFAYA

	Hemen Hemen Hic	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman
15. Yönergelere uyma: Verilen yönergeleri anlar ve yönerge doğrultusunda davranışlar gösterir mi?	1	2	3	4
16. Alternatif çözümler üretebilme: Var olan bir probleme ilişkin farklı çözüm yolları önerebilir mi?	1	2	3	4
17. Başladığı etkinliği sonlandırma: Başladığı bir işi bitirene kadar kararlı bir şekilde devam eder mi?	1	2	3	4
18. Kendini meşgul etme: Kendisini oyalayacak etkinlikler bulup kendi kendine zaman geçirebilir mi?	1	2	3	4
19. Amaca ulaşmak için çaba gösterme: Belirlenen amaca ulaşmak için gerekli davranışlarda bulunur mu?	1	2	3	4
20. Uygun zamanda söze girme: Söze girmek için uygun zamanı bekleyip söze girer mi?	1	2	3	4
21. Söz alma: Söz almak istediği zaman nazik bir ifade ya da beden dilini kullanarak söz ister mi?	1	2	3	4
22. Düşüncelerini ifade etme: Düşüncelerini sözel yollarla ifade eder mi?	1	2	3	4
23. Eleştiri yapma: Kırıcı olmadan nazik ifadelerle eleştiri yapar mı?	1	2	3	4
24. Eleştiriye açık olma: Kendisine yönelik eleştirileri kızmadan sabırla dinler mi?	1	2	3	4

III. ARKADAŞLIK BECERİLERİ (25-37)

25. Arkadaşlarının duygularını anlama: Arkadaşlarının konuşmalarından onların tizintili ya da sevinçli gibi hangi duygulara sahip olduklarını anlar mı?	1	2	3	4
26. Başkalarının haklarını koruma: Arkadaşlarının haklarını korumak için çaba harcar mı?	1	2	3	4
27. Arkadaşlarının fikirlerine uygun tepki verme: Arkadaşları farklı fikirler beyan ettiğinde, beyan edilen görüşe katılıp katılmadığını söyle ya da beden diliyle nazik bir şekilde ifade eder mi?	1	2	3	4
28. Arkadaşlarıyla işbirliği yapma: İhtiyaç olduğunda arkadaşlarıyla işbirliği yapar mı?	1	2	3	4
29. Arkadaşlarını takdir edebilme: Arkadaşlarının takdir edilecek davranışlarını takdir eder mi?	1	2	3	4
30. Akran gruplarına katılma: Uygun yolları kullanarak devam etmekte olan bir aktivite ya da gruba katılır mı?	1	2	3	4
31. Sırasını bekleme: Sıra beklemesini gerektiren durumlarda kendi sırasının gelmesini bekler mi?	1	2	3	4
32. Paylaşma: Oyuncaklarını ya da materyallerini arkadaşlarıyla paylaşır mı?	1	2	3	4
33. Yardım önerme: Arkadaşları yardıma ihtiyaç duyduğunda ya da açıkça yardım istediklerinde yardım önerir mi?	1	2	3	4

34. Oyuna davet etme: Arkadaşlarını oyuna davet eder mi?	1	2	3	4
---	---	---	---	---

LÜTFEN DÖRDÜNCÜ SAYFAYA

	Hemen Hemen Hiç	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman
35. Oyunun sonuçlarını kabul etme: Oyunun sonucuna ilişkin duygu ve düşüncelerini sakın bir şekilde söyler mi?	1	2	3	4
36. Oyunun kurallarına uyma: Oyun oynarken oyunun gerektirdiği kurallara uyar mı?	1	2	3	4
37. Arkadaşlarının duygularına uygun tepki verme: Arkadaşlarının içinde bulunduğu duygu durumuna (sevinçli, hüzünlü, kızgın vb.) göre uygun tepkiler verir mi?	1	2	3	4

IV. DUYGULARINI YÖNETME BECERİLERİ (38-49)

38. Duygularını başkalarını rahatsız etmeden gösterme: Duygularını, başkalarını fiziksel ya da sözel olarak rahatsız etmeden gösterir mi?	1	2	3	4
39. Engellenme durumuyla baş etme: Engellendiğinde sakın kalarak durumu kabul eder mi?	1	2	3	4
40. Hatalarıyla baş etme: Hata yaptığını kabul eder, söyler ve hatasını telafi edecek alternatif çözüm yolları arar mı?	1	2	3	4
41. Başkalarının duygularını anlama: Başkalarının jestlerinden, mimiklerinden ya da konuşmalarından neler hissettiğini anlar mı?	1	2	3	4
42. Baskı altında sakın kalma: Kendini baskı altında hissettiğinde duygularını kontrol edip sakın kalır mı?	1	2	3	4
43. Alay etmeyle baş etme: Kendisiyle alay edildiğinde, duygusunu ifade ederek ya da görmezden gelerek alay etme durumuyla baş eder mi?	1	2	3	4
44. Hayır cevabını kullanma: Yapmak istemediği durumları nedenleriyle ifade ederek karşısındakini kırmadan hayır der mi?	1	2	3	4
45. İsteğini erteleme: İsteğinin ertelenmesi gerektiği durumlarda sakince bekler mi?	1	2	3	4
46. Tepki vermeden önce düşünme: Tepki vermeden önce sonuçları hakkında düşünerek ona göre tepki verir mi?	1	2	3	4
47. Hayır cevabını kabul etme: Kendisine hayır cevabı verildiğinde ısrar etmeden kabullenir mi?	1	2	3	4
48. Hakkını koruma: Hakkını başkalarına zarar vermeden korur mu?	1	2	3	4
49. Kendiliğinden çözülecek sorunları görmezden gelme: Müdahale etmeden çözülebilecek sorunları tepki vermeden bekleyebilir mi?	1	2	3	4

ÖLÇEK TAMAMLANMIŞTIR. TEŞEKKÜR EDERİZ

EK 4: İzin Belgeleri

